

Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XIII

ЧЕРВЕНЬ — 1962 — JUNE

Ч. 149

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Волиняк П. — Вони з України, а ми також не з Японії	1
Антоненко-Давидович Б. — Тонни і грам	9
Битийський М. — Барви українського прапора	12
Винниченко В. — Листи до Івана Манила	16
Підоплічко І. — Таємниця Атлантиди	17
Мовчан В. — Куди й чого мандрують риби	25
Пірсон Л. Б. — Мир і свобода	26
Ковшун М. — Щербина на лезі меча	27
Паркер Ралф — Танцюристи з України	29

Дописи. Повідомлення. Ілюстрації.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Павло Вірський серед своїх танцюристів.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Передерій І., Монреаль, Канада	1
Семейюк Зіна, Торонто, Канада	1
Драпак П., Торонто, Канада	1
Кравченко Діна, Торонто, Канада	1
Ковшун М., Гамільтон, Канада	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУДНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Г. Ч., Міллісент, Австралія	1 фунт
Ковшун М., Гамільтон, Канада	2.50
Лисик Олена, Ошава, Канада	2.00
Андрі В., Бруклін, США	2.00
Строчук М., Вудбрідж, Канада	1.50
Дешко Ріта, Лос Анджелес, США	1.00
Сокіл Л., Бруклін, США	1.00
Веприк Петро, Торонто, Канада	1.00

Сердечно дякуємо всім за допомогу. РЕД.

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во “Нові Дні”, редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$ 3.50, піврічна \$ 2.00

США — річна: \$ 4.00, — піврічна: \$ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOVI DNI

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

* Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:

“Peremoha”, 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

NOVI DNI, a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

ВІД РЕДАКЦІЇ Й АДМІНІСТРАЦІЇ

1. У травневому числі «Нових Днів» на стор. 14—18 видрукувано статтю «Визначна пам'ятка нашої доби», під якою нема підпису. Цю статтю написав д-р Іван Розгін. Дуже перепрошуємо шановного автора й читачів за цей недогляд. У змісті (на 2-ій сторінці обкладинки) прізвище автора цієї статті подано. Тих читачів, які комплектують журнали, просимо дописати ім'я автора поверх заголовка.

2. Ще 6 квітня від якогось нашого читача з Торонта одержано чека на суму 4.00 дол., але підписа на чекові відчитати не можна, листа з чеком не було, на конверті зворотньої адреси також нема; тому нема найменшої змоги установити, хто й за що платить чи що він за ці гроші хоче. На чекові стоїть число рахунку 1—3022, банк — «Кенедіян Бенк оф Коммерс», філія Коледж-Доверкоурт, чек з датою 29. 3. 62 р. Особу, що вислала цього чека, просимо озватись телефоном: ЛЕнокс 3-8370.

3. Подібний клопіт маємо з поштовим переказом, австралійський номер якого є 471, висланий нам міністерством фінансів Канади. Сума його — 3.45 дол., замість ім'я й прізвища стоїть: «Д. Александер, Пананія, Н. С. В., Астралія». Очевидно, на пошті в Австралії замість імені поставили тільки «Д.», а ім'я стало прізвищем. Жодної змоги установити особу нема також. Ми шукали в картотеці місто Пананію і людину з відповідними ініціалами, Знайшли А. Д-ко, що мешкає в будинку ч. 98 (вулиці не подаємо) і записали ці гроші у його картку, але певности не маємо. Просимо відповідну особу озватись. Якщо ж цей переказ від п. А. Д-ка, то він може й не писати — гроші вписані на його рахунок.

Дуже просимо наших читачів при висиланні грошей перевіряти все і завжди повідомляти хто й за що платить, щоб не робити нам зайвих клопотів, а пізніше, може, й непорозумінь.

ПРИЄДНАЙТЕ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА НА НАШ ЖУРНАЛ. ЦИМ ВИ СПРИЧИНИТЕСЬ ДО ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ.

Купіть ці книжки!

1. Олена Курило, “УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ”.

Про цю книгу див. у “Нових Днях” за листопад 1960 р. на стор. 23.

Ціна її: для передплатників “Нових Днів” — 2.00 дол., а для всіх інших — 2.50 дол.

2. “НОВИЙ ОБРІЙ”, ч. 2, альманах, присвячений 10-річчю масового українського поселення в Австралії.

В альманасі є багато цікавих і дуже різноманітних матеріалів.

Ціна за примірник — 1.50 долара.

Обидві книжки замовляти в “Нових Днях”.

Authorized as Second Class Mail by the Post Office Department Ottawa and for payment of postage in cash.

ПАВЛО ВІРСЬКИЙ,
НАРОДНИЙ АРТИСТ СРСР, ХУДОЖ-
НИЙ КЕРІВНИК ДЕРЖАВНОГО ЗА-
СЛУЖЕНОГО АНСАМБЛЮ ТАНЦЮ
УРСР.

PAVLO VIRSKY,
PEOPLE'S ARTIST OF THE USSR,
ARTISTIC MANAGER OF THE HON-
OURED STATE DANCE COMPANY OF
THE UKRAINIAN SSR.

PAVLO VIRSKY,
ARTISTA DEL PUEBLO DE LA U.R.S.S.,
DIRECTOR ARTISTICO DEL CONJUN-
TO EMERITO ESTATAL DE BAILES
DE LA R.S.S. DE UCRANIA.

Петро ВОЛИНЯК

Вони з України, але й ми не з Японії...

«ДОЧЕКАВСЯ Я СВОГО СВЯТОНЬКА...»

Моє перше знайомство з працею Павла Вірського відбулося кілька років тому. Б. Солук показував у Нар. Домі в Торонті кілька фільмів з України, в тім числі й частину з балету А. Свєчінікова «Маруся Богуславка» і «Гопак» у виконанні Державного Заслуженого Ансамблю Танцю УРСР під керівництвом П. Вірського. Побачивши той «Гопак», я просто онімів. Я не міг рухнутись з місця. Мене вразила не так досконалість техніки, яка, врешті, в нашому національному балеті завжди стояла високо, як сюжетність, органічна пов'язаність музики з танцем, компо-

зиційна викінченість твору і неповторна гама кольорів у досконалих театральних костюмах. Хоч хореографічна техніка цього колективу стояла на найвищому щаблі, але вдумливий глядач відразу відчував, що не техніка головне для Вірського: техніка в нього має лише службову роль, а основне — відтворити в танці характер нації, створити образ народу. Це був новий етап у розвитку нашого балету. Я не мав сумніву: наш народ ступив на вищий щабель культури.

Мені стало тоскно, я не міг промовити слова, мене облягла безнадія, а в свідомості була тільки одна думка:

— Отак проживу вік і не побачу якісного ви. Напруження ще збільшується і дівчина тепло й надхненно промовляє:

Сподіваюсь, читачеві не важко тепер уявити настрої, з яким я йшов на концерт ансамблю П. Вірського в Торонті.

«МИ З УКРАЇНИ!»

Оркестра виконала три гимни: канадський, СРСР і УРСР. Гасне світло. Короткий музичний вступ. Я сиджу в четвертому ряду і мені навіть у темряві видно, як завіса попливла вгору. Яскраве світло раптом заливає сцену і глядачі хто радісно посміхнувся, хто ахнув, а хто хоч і не виявив нічим свого першого враження, але не міг все таки десь у глибині свого ества не бути схвильованим мальовничою групою танцюристів, які стояли щільною групою у глибині сцени, творячи рівнораменний трикутник, з утятою вершиною, що нагадував трапецію.

Музика, лагідна, спокійна. Цей трикутник повільно і урочисто рухається в напрямі авансцени. Музика завмирає. Заля також. Має відбутися щось урочисте. До цієї урочистости вже все підготовлено: ніхто, навіть глядач, що потелячому жує гуму, і той не може не відчувати драматичної напружености моменту. З щільної, здавалося б, мертвої геометричної фігури виходить дівчина, урочисто робить два кроки вперед, гордо піднімає голову догори, її очі і вся постава надхненні, наче вона готова до якоїсь великої молит-

ви. Напруження ще збільшується і дівчина тепло й надхненно промовляє:

«Ми — з України!»

Весь ансамбль, що стояв досі наче виточений з каменю, так же врочисто стверджує:

«МИ — З УКРАЇНИ!»

У залі щось неймовірне: оплески, вигуки, крики «Слава!», «Браво», свист, радісні сльози на опромінених людських обличчях і... закам'янілість, яка ховає найбільші переживання людської душі.

Заграла музика. Геометрична фігура з танцюристів розсипалась. Хоч перед глядачами тільки що відбулася дуже переконлива й напружена драматична сцена, але все таки це була тільки декларація. Павло Вірський не з тих мистців, що обмежуються декларацією: він і його танцюристи починають стверджувати, що вони з України.

Танцюристи, група за групою вилітають з гурту і демонструють своє українське походження. На сцені проходять всі українські краї, починаючи з Кубані і кінчаючи Закарпаттям. Різні танці, одяги змінюються, грають всіма кольорами веселки, творять чарівну незабутню гаму.

Перед вашими очима пройшла вся Україна. В музиці знову забреніли поважні, величні тони. Весь колектив в одну мить уже зібраний і готовий до нової врочистости. Знову поважний рух убік авансцени, з гурту виходять дві дівчини з хлібом-сіллю і вітають тисячі глядачів старим, як наш народ, благородним привітом. Рушники в руках дівчат завершують цей розкішний танок...

На цьому можна б поставити крапку. Тільки з цієї хореографічної картини видно блискучу танцювальну техніку всього колективу, його українську основу. Бачимо ми тут і керівника ансамблю в повній його силі: це мистець-винахідник, мистець, який цілковито відкидає зовнішні ефекти, а шукає ідеї і найглибшого її розкриття.

Та поставити крапку таки не можна. Хочби тому, що П. Вірський показав нам цілий ряд нових танців. До них перш за все належить «Повзунець». У програмі Гурока написано, що цей танок П. Вірський побачив у виконанні одеських портових вантажників, а потім опрацював його. На моє запитання, чи це справді так, п. Вірський заперечив. Він подав мені таку генезу цього танку:

«Є в нашій мові слово «повзунок» — той, що повзає. Були в нас і козаки-пластуні, які, приїхавши на Кубанщину, заснували цілі пластунські станиці. «Повзунок» і «пластун» нагадували мені могутню фізичну силу нашого народу. От я й вирішив показати цю фізичну силу в танці. Так постав танок «Повзунець», який створено всього два роки тому».

Суть танцю в тому, що від початку й до кінця танцюристи не стають на весь зріст, а «повзають». Сила й характери в цьому танку виявлені найяскравіше.

У танку танцюристи виконують «хорові речитативи»:

«Ой дуб, дуба, дуба, дуба,
У Степана нема чуба!»

та

«Ой Миколо, не журися,
Сюди-туди повернися!»

Це ще збільшує комічність танку. «Повзунець» мав величавий успіх у глядача.

«Тропотянка» — також донедавна ще невідомий на українській сцені танок. Особливо чарівна в ньому жіноча дрібушечка. Пару років тому я бачив «Тропотянку» у виконанні ансамблю Мойсеєва, але тоді вона на мене не зробила такого чаруючого враження, як тепер. Мені здається, що П. Вірський надав їй ніжності, витонченості, позбавив її монотонності руху.

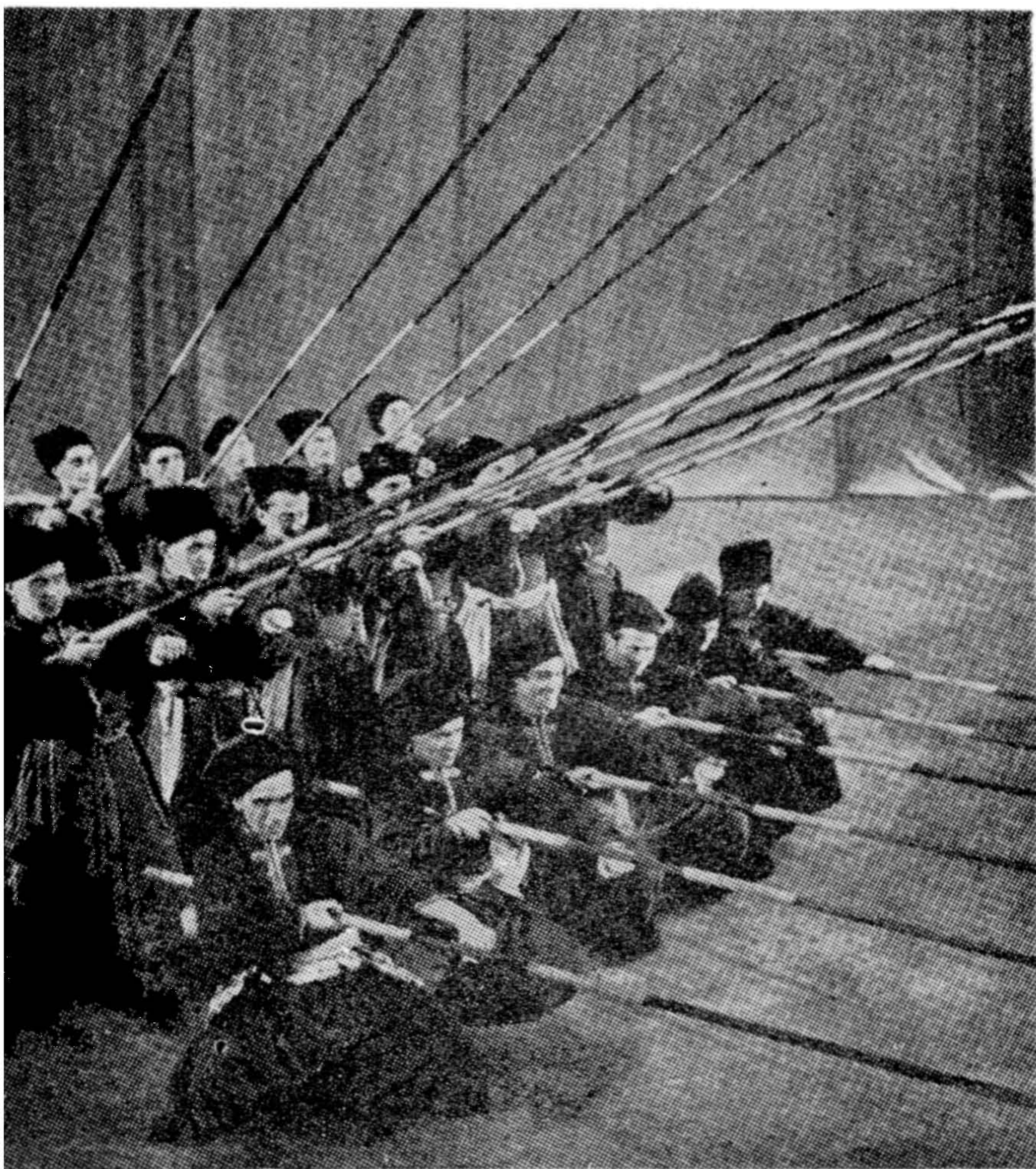
На моє запитання, хто створив цей танець, Павло Вірський відповів:

— Український народ. Записав же його і вперше поставив керівник Закарпатського ансамблю народного танцю М. Ромадов. Ми ж її тут тільки причепурили й показуємо людям...

Характерна особливість цього танцю: своєрідне пружиняче крокування, чого не знайдете в жодному іншому нашому танці.

«Рукодільниці» — один з найкращих ліричних танків програми. Це не танок, а, сказати б так, «суцільна поезія». Здається, у «Свободі» подавали, що П. Вірський побачив оригінальний хоровод, який танцюють тільки в с. Решетилівці. Це, мовляв, і дало йому матеріал для цього танку. Це також неправда. П. Вірський пояснив мені походження цього танку так:

— «Ви ж повинні знати, що с. Решетилівка славиться своїми дівчатами-вишивальницями. Ми в них замовляємо костюми. Я не раз бачив ту

важку, але вдячну мистецьку працю решетилівських дівчат. Ви не уявляєте, пане Волиняк, які в них поетичні рухи! От я й вирішив, із вдячності за їх допомогу нам, оспівати працю решетилівських вишивальниць у поетичному ліричному танці. Так постав танок «Рукодільниці». Глядач його сприйняв дуже добре, то він у нас і не сходить із програми».

Глядачі в Торонті сприймали його не «дуже добре», а оваційно. Незабутній образ створює в цьому танку солістка, заслужена артистка УРСР Валерія Котляр, що закінчила Київську хореографічну школу. Валерія Котляр — танцюристка повна ніжності, її рух і міміка сягає вершка витонченості і благородності. Така вона і в житті. Та ми ще до неї повернемося.

Поруч з нею в цьому танку виступає ще й солістка Валентина Верхолотова, якій властива виразність емоційності руху.

Хореографічна картина «Запорожці» або «Танок зі списками» назверх не видається дуже новим: елементи його ніби ви вже десь колись бачили, зокрема в балеті з опери «Тарас Бульба». Та це буде помилковий висновок. Це новий і оригінальний від початку й до кінця твір Павла Вірського.

В основу цього твору лягла козацька приповідка, яку записав відомий історик Запорізької Січі Яворницький: «Гей да козакові без ратища, що дівчині без намиста!» Така важлива функція ратища (списа) в козацькому озброєнні і спонукала П. Вірського створити цю танцювальну картину. В цій картині також використовується колективний речитатив: згадана вище приповідка і ще «Тулумбасе, швидше грай, за козаком поспішай». Це дуже вдалий акомпаньямент-доповнення до музики, яка місцями обмежується до рідких і потужних ударів у барабан.

Це танець сповнений міці, вправності, виняткової динаміки й потужного ритму. В ньому все «горить», починаючи від кольорів (Анатолеві Петрицькому — Слава! Слава! Слава!) і, здається, до кожної жилочки в тілі кожного танцюриста. Це — фінал першої частини концерту, який викликає бурхливу овацію всієї залі.

Всієї програми не розглянеш в одній статті. Тут і ніжно-поетична зворушлива «Подоланочка», і ніби з якоїсь старовинної картини чи з «Вертепу» взята хореографічна картинка «Ляльки» (залицання писаря до багатой селянки), і повний радості й кохання «Веселий козачок», і комічна хореографічна картина «Чумацькі радощі» («Чоботи») і, врешті, чудовий і благородний витвір українського народу — невмирущий «Гопак», нестримний вихор якого найяскравіше віддає широкий, життєрадісний характер української нації. Цьому танку властиві різноманітна хореографічна мова, оптимізм, багатство емоціональних барв, глибина образів. Все це чарує не тільки українців, а й усі чужинці захоплюються нашим «Гопаком». 25 і 26 травня ц. р. величезна зала (на 15 тисяч місць) просто здригалась від оплесків і вигуків. Танцюристи мусіли кілька разів виходити, повторювати бодай фінал танцю.

Яких артистів можна б вирізнити, хто з них

був кращий, хто найкращий і т. д. Усі найкращі! Ми вже згадували Валерію Котляр та Верховоломову. Можна б ще згадати заслужених артистів УРСР Анатолія Князева та Бориса Мокрова, артистів Люду Козаченко, Г. Чапкіса (молдаванин), Л. Лукашина, В. Міщенко, М. Меркулова, Д. Рокитського, В. Головка, М. Бірку, Б. Черноусова та багатьох інших. Все це високої культури виконавці, але вони не виділяються із ансамблю і треба справді уважно придивлятися, щоб помітити талановитіших і досконаліших, бо весь ансамбль і талановитий і досконалий. Характерна творча риса ансамблю: солісти для ансамблю, а не ансамбль для попису солістів. Це й сприяло ростові колективу, перетворенню його в один з найкращих танцювальних колективів світу.

Не можна оминати диригента оркестри, заслуженого артиста УРСР Ігоря Іващенко. І. Іващенко походить з Полтавщини, закінчив Київську консерваторію, людина з великим знанням і досвідом у ділянці симфонічної музики, а поруч з тим і людина, що кохається в народній музиці і її досконало знає.

Ігор Іващенко — людина молода, винятково

«Чумацькі радощі» («Чоботи.»)

скромна, працююча. Він є автором чи співавтором музики до багатьох хореографічних картин ансамблю. Диригує він як справжній віртуоз-танцюрист. Такого темпераментного й цікавого диригента мені ще не доводилось бачити в своєму житті. Часом не знаєш куди дивитись: на сцену чи на диригента.

Третім співтворцем цього неповторного по своїй красі й досконалості концерту є Народний артист СРСР Анатоль Петрицький. Нехай не гнівається Павло Вірський і його блискучі танцюристи, але треба відзначити, що без костюмів А. Петрицького їх колектив виглядав би куди убогіше. Описувати костюми А. Петрицького я не берусь. Взагалі пано, декорації й костюми цього неповторного майстра описам не піддаються: їх треба бачити самому. Можна б сказати тільки, що його кольорова палітра це не що інше, як сонце, що впало з неба, розсипалось на скалки і осяяло все, що є на землі. Такого майстра кольору могла породити тільки соняшна Україна. І який сором, що деякі наші малярі збойкотували концерт і не пішли хочби для того, щоб хоч раз у житті побачити, як українська нація геніальною рукою А. Петрицького сполучує кольори, як вона укладає їх у радісно-соняшну гаму. Це була б їм чудова лекція з українського малярства.

Які висновки можна робити з концертів заслуженого ансамблю танцю УРСР? Це не «етнографія», не щось нижче від балету, як пару років тому (по концертах у Парижі) їх оцінено в «Сучасній Україні» (Мюнхен). Це — досконалий балет, побудований на українській національній основі. Ця національна основа нашого балету, як уже не раз писалося в нашому журналі, забезпечує нашому балетові в недалекому майбутньому тривіду ролі в балетному мистецтві світу. Про це тепер можна вчитати і в американських рецензіях.

Павло Вірський дає нам не окремі танці, а сюжетні хореографічні картини. Його танцюристи — талановиті артисти, які володіють віртуозною технікою й великою культурою хореографічного мистецтва. Всі члени ансамблю, зокрема солісти, вміють перевтілюватись в героїв ліричного, героїчного чи комедійного плянів. Сценічна культура ансамблю — поза всякою критикою: найменшої завваги не зробиш!

Хореографічні картини ансамблю — зразок єдності танцю, міміки, музики й кольору.

Взагалі концерти Державного Заслуженого Ансамблю Танцю УРСР під керівництвом Павла Вірського — це справжня свято української культури на американському континенті. Його виступи можна хіба рівняти з виступами капелі О. Чошиця. Вони мають загальнонаціональне значення. А українцям США і Канади це був справжній мистецький бенкет, це було величне свято української національної культури, якого ніколи не можна забути ані переоцінити. І за це Павлові Вірському і всім членам його колективу наше найбільше і найщиріше спасибі! Пошли вам, Боже, щастя, здоров'я, довгого віку і ще більших успіхів.

хів у ділянці творення культури великого й незламного українського народу, синами й дочками якого ви є.

ДЕЩО ПРО АНСАМБЛЬ ТА ЙОГО КЕРІВНИКА

Державний Заслужений Ансамбль Танцю Української РСР — один з наймолодших, але разом з тим і один з найвизначніших мистецьких колективів України. Створено його в жовтні 1951 р. Очолює його Павло Павлович Вірський, офіційний титул якого є такий: Народний Артист УРСР, Заслужений Діяч мистецтв РРФСР, Народний Артист СРСР, Лавреат Сталінської нагороди.

Павло Вірський має чималий досвід у народному танці. Ще в 1937 р. він разом з балетмайстром М. Болотовим був організував перший в Україні ансамбль народного танцю.

Основним завданням Держ. Заслуженого Ансамблю Танцю УРСР є праця над українським народним танцем, збирання зразків народного танцю, праця над його збереженням та удосконаленням. Про своє і свого колективу завдання П. Вірський говорить так:

«Ми щиро прагнемо показати й оспівати велику силу, красу і невичерпний оптимізм волелюбного українського народу... Наше мистецтво — і змістом і формою — покликане відображати життя народу, а тому ми надаємо величезного

значення сюжетності і змістовності танців, прагнучи показати образи народу, а не просто рисунки та рухи народних танців».

Відомо, що танці українського народу — це світ невичерпних багатств. Наш народ споконвіку виявляє любов до хореографічного мистецтва. Тонкий дослідник має в народному українському танці невичерпний матеріал. Треба тільки зберегти його національний характер, «домогтися цілковитої гармонії між етнографічним матеріалом і його сценічним трактуванням, збагатити цей матеріал новими виражальними засобами, надати йому більшої яскравості, майстерності».

Здається, цього всього домогся у своїй праці Павло Вірський. Його колектив сьогодні є поза конкуренцією в цілому СРСР. Англійська, французька, австрійська, китайська, а тепер і американська та канадська критика вважає Державний Заслужений Ансамбль найкращим танцювальним ансамблем світу.

Дещо про П. Вірського. Народився в 1905 р. в Одесі. Закінчив Одеський музично-драматичний інститут по класі балету (1927 р.). З 1928 р. соліст балету і балетмайстер Одеської опери. Працював також в театрах Харкова, Києва, Дніпропетровська, Москви. У 1937 р. — художній керівник і артист Ансамблю народного танцю УРСР. В 1940 р. — художній керівник Ансамблю пісні і танцю Київської військової округи. В 1943-

1955 рр. — художній керівник балетної групи Ансамблю пісні і танцю Рад. Армії ім. Александрова. Найповніше виявив свій талант в Ансамблі танцю УРСР, який він очолює від 1955 р.

Як згадано вище, Павло Вірський народився в Одесі. Батьки — українці, як він сам сказав мені, «я Павло, батько Павло й дід Павло». Батько його був інженер за фахом. Маю відомості, що Вірські походять з дворянського роду. Одружений, має сина (працює в Одесі) і дочку Ольгу, яка кінчає Київську консерваторію (фортепіано). По Торонті ходять поголоски, що П. Вірський жид. Щодо мене, то я не бачу в тому нічого поганого і я не мав би нічого проти, щоб усі жиди працювали для нашого народу. Але дивує, що хтось у таких брехливих поголосках зацікавлений.

Цілий ряд еміграційних культурних діячів знають П. Вірського ще з дому. Людина він мила й симпатична, поводитьсь вільно, нікому не відмовляє в розмові, як має час на ту розмову. Як комусь визначить час, то тримає слово. Наприклад, коли я був у нього, а нові відвідувачі добивались у двері, то він питав мене:

— Пустити їх, чи ні, бо це ваш час у мене, то я зроблю так, як ви скажете.

Бачився я з ним кілька разів: двічі в його

кімнаті в готелі, раз у залі (в антракті), другий раз у приймальному покої готелю, де було коло сотні наших людей. Читачам, звичайно, дуже цікаво знати зміст наших розмов. Скажу, що мені ці розмови були дуже цікаві. Розмовляли ми виключно про танці і українську культуру взагалі. Я не маю сумніву, що український танець для Вірського — мета його життя. Колектив він свій любить і дуже боронить. В одній з розмов я поскаржився, що Валерія Котляр відмовилась дати мені номер своєї кімнати (я хотів другого дня зустрітись з її чоловіком, теж визначним танцюристом), то він мені не вірив і дуже розгнівався:

— Валерія так не могла сказати! Це не її стиль поведінки!

Пані Котляр мені сказала (при кількох свідках, наших же читачів):

— Номер моєї кімнати ви можете довідатись у наших керівників, якщо вони *вважатимуть за потрібне* вам його дати.

Між іншим, у готелі було заборонено давати числа кімнат артистів. Я думав, що може то тільки мені не дають тих номерів. Але в суботу я ще просив одного нашого читача з Кінгстону довідатись число кімнати декого з артистів, та клерк ввічливо відповів: «Вибачте, але мені заборонено це робити». От тобі й «вільні» громадя-

Отак виглядає один з «деталів» «Гопака»...

ни «суверенної держави українського народу»! Навіть у Канаді їх тримають на замку.

Ансамбль не привіз цього разу деяких кращих номерів своєї програми, зокрема хореографічної картини «Чого плакала верба» (на Шевченківську тему) та інших. Мусимо знати, що ансамбль залежить від багатьох чинників. Будемо сподіватись, що наступного разу колектив П. Вірського покаже щось нове. А той «наступний раз» має бути в 1964 р., бо ансамбль Вірського має вже запрошення від Гурока і від Світової виставки, яка того року відбудеться в Нью-Йорку. Контракту ще нема, але він повинен би бути, бо С. Гурок на ансамблі вже заробив великі гроші, хоч частина еміграції бойкотувала ансамбль тому, що «ми своїми грішми підтримаємо окупанта». Хто-хто, а С. Гурок може з того посміятись...

П. Вірський дуже обурений пікетуванням ансамблю. Я від нього наслухався багато докорів за те пікетування. Воно зіпсувало багато моїх плянів, зокрема не дало мені змоги розмовляти з артистами. Взагалі я вважаю, що

ПІКЕТУВАННЯ — ПОЛІТИЧНИЙ ПРОМАХ ЕМІГРАЦІЇ

* ЗІСЛА

Мені можуть заперечити: ми ж пікетували не українців-танцюристів, а окупантів! Так ніби ви хотіли, панове, алеж у залі, яку ви пікетували, виступали не окупанти, а ваші окуповані брати й сестри! І ви цього не врахували, хоч я декому з вас ще кілька місяців тому радив добре подумати над цим.

Тут виникає принципове питання: як нам ста-

витись до українців, переважно мистців і вчених, які сют-тут пролазять крізь дуже вже, продірявлену «залізну заслону» і виїжджають у широкий світ. Сьогодні можна ствердити, що майже 100% еміграції правильно оцінює політичне становище, яке витворилось у зв'язку з продірявленням «залізної заслони». Невеличка ж частина еміграції, невірвлена політично і з малим культурним багажем, зміненої ситуації не розуміє. Справа не в нашому ставленні до окупанта — воно в нас було, є й буде непримиренно вороже. *Справа в тактиці нашої боротьби.*

Лише два часописи на американському континенті виступили проти ансамблю танцюристів: «Гомін України» (Торонто) і «Канадійський фермер» (Вінніпег). Але обидва ці часописи рішуче заявили проти пікетування й демонстрацій на вулиці, як проти форми боротьби з окупантом, яка не тільки не принесе нам користі, а ще й пошкодить. А пікетування таки відбулося! Це свідчить про немічність нашого організованого життя, про брак загального політичного керівництва еміграцією.

Чи було в програмі щось таке, що не пасувало до неї, за що можна було пікетувати ансамбль? Хіба що за два російські танці: «Перепляс» і «Невдахи». На мою думку, добре, що вони в програмі були, бо це дало нагоду багатьом пізнати різницю між танцями України й Росії.

Не думаю, що варто було пікетувати й за дві хореографічних картин на «тему дня»: «На кукурудзяному полі» і «Моряки флотилії «Радянська Україна». Перша з них дала привід одному нашому часописові написати, що танцюристи з Ки-

Оце вам другий «деталь» з безсмертного «Гопака»

ева «везуть нам хрущовську кукурудзяну культуру». Що ж, шкода мені того редактора бо хореографічна картина «На кукурудзяному полі» хоч і не дає нічого нового й оригінального, але дуже приємна сценка. І хто це сказав, що ми маємо вирікатись кукурудзи? Таж вона в нас була й до Сталіна та Хрущова! Якщо так, то не можна їсти хліба й пити води, бо Хрущов щоденно їсть хліб і п'є воду...

Те саме і з моряцьким танцем: дехто нарікає, що там є мотив відомої пісні «Яблучко», отже цієї танок «ображає наші національні почуття». До речі, це пісня не більшовицька, а махнівська, а Махно. — подобається це комусь, чи ні, — такий продукт українського народу, то виректись «Яблучка» нам таки не вдасться. Та й чого вирікатись, коли ця мелодія є вдячним матеріалом для танцю? Згадаймо хочби з яким успіхом використав «Яблучко» Р. Глієр у балеті «Червоний мак». Сама ж пісня в СРСР була твором заборо-
роненим, бо кому-кому, а більшовикам у ній по-

пало найбільше. Хоч би така строфа з неї:

Я на бочці сиджу,
Під бочкою слизько,
Утікайте, комуністи,
Бо Петлюра близько.

Ні, наші «націоналісти» дуже погано знають Україну і дуже легко розтринькують її добро...

З якої ж причини пікетувати? Тому, що ансамбль приїхав з окупованої росіянами України? А чи пікетували в Галичині Грушевського, Вернадського, Чикаленка, Симиценка та інших діячів, як вони туди везли і свої знання, і свої гроші? А чи пікетували в Києві Франка, Стефаника та інших, як вони приїздили туди з Галичини, окупованої австрійцями? Хто ж то подбав, щоб на еміграції українці розучились відрізнити окупанта від окупованого? І до чого ми так дійдемо? І хто зміряє відстань, на яку ми в другій половині 20 століття відкотились назад, порівняно з початком 20-го століття?..

(Далі на стор. 19-ій)

Ви можете вирішувати майбутнє вашої країни НАЙКРАЩОЮ ОБОРОНОЮ ДЕМОКРАТІЇ Є СИЛЬНА І ПРОЦВІТАЮЧА КАНАДА

ЗА ТЕПЕРІШНЬОГО УРЯДУ:

- Пересічно 415,000 канадців було без праці кожного дня від 1957 р.;
- У 1961 р. більше людей залишило Канаду, ніж прибуло нових іммігрантів;
- Ми не маємо відмінного прапора і національного гімну;
- Ми не маємо програми медичного забезпечення;
- Ми маємо неясне і суперечливе керівництво в кабінеті в ділянці оборони і закордонних справ.

ЛІБЕРАЛИ БАЖАЮТЬ АГРЕСИВНОЇ АКЦІЇ, ЩОБ ЗАБЕЗПЕЧИТИ:

- Повне zatrudнення, рівноправність у доборі праці, справедливу платню і задовільні умови праці;
- Розумну імміграційну процедуру, щоб з'єднати родини, які є тепер розділені;
- Відмінний канадський прапор і національний гімн;
- Продовження осуду советського імперіялізму, як це досі робили всі канадські представники до Об'єднаних Націй;
- Збереження і поширення миру та свободи у світі при допомозі колективних союзів й економічної співпраці вільного світу.

ЗА КРАЩУ МАЙБУТНІСТЬ 18 ЧЕРВНЯ ГОЛОСУЙТЕ ЗА ЛІБЕРАЛІВ (X)

Тонни і грам

(Закінчення. Початок у попередньому числі)

Видатний російський письменник Ф. Гладков у статті "За чистоту рідного язика", опублікованій помертню 13 січня цього року у "Вечерней Москве", писав: "Научиться бы нам патристическому отношению к языку не только у китайцев, но у тех же украинцев. А мы механически глотаем бессмысленные нерусские слова и невежественно заменяем ими, вытесняем прекрасные родные слова. Так распространили слово: "будировать" (франц. "сердиться")... так украинское слово "неполадки" вытеснило русское "непорядки", "неурядица"; украинское слово "стерня" вытеснило русское "жнивьё"... Вот нелепое "Тамбовщина". Территории, области в этой форме слов в русском языке не употребляются. Это чисто украинское слово. У нас эта форма употребляется только в смысле качества, типического явления, некоего движения, или уклона; например, "базаровщина", "татарщина", "обломовщина", "кустарщина", "махновщина", "махаевщина" и т. п.

Все дело в том, чтобы оберегать свой язык от засорения чужими словами и инородными произношениями. Надо твердо знать свой язык и любить прекрасную родную речь. Не к чести русского литератора оправдываться тем, что такое-то слово "бытует" (чи як у нас дехто, необмірковано запозиживши те, чим і росіяни не дуже пишаноються, каже — "побутує") в розговорном язике!

Ні, надарма похвалів нас за патріотичне ставлення до своєї мови великий патріот і знавець російського слова Ф. Гладков. Бо ще часто-густо надбаємо на мовну неохайність, скажімо, в нашій періодиці: "Петренко р а т у є за широкорядну сівбу", де російським словом "ратовать", дуже подібним до українського "рятувати", замінено відомі наші слова "обстоювати" щось, стояти за щось. Бо ще натрапляємо на сторінках наших газет на такі кальки, як: "П'яні б е з ч и н с т в у ю т ь (замість — бешкетують) у місті", "ротозій" замість "роззява", "болільник" замість "уболівальник" тощо. Нещо давно з'явився новий зразок мовної неохайності в перекладі російського прикметника "при" на означення часу, який, подібно до горезвісного "добро пожалувати", швидко поширився і має тенденцію набути прав громадянства в нашій мові, незважаючи на свою явну неправильність, яка в українському звучанні надає вислову іншого, ніж треба, значення. Мова йде про переклад російського виразу "при коммунизме". Всім відомо, що російський прикметник "при" на означення часу завжди передавався українським "за"; "Це було за царя Панька, як земля була тонка" (народна приповідка), "За Хмельницького Юрася пуста Україна звелася а за Павла Тетеренка — не поправиться й тепереньки" (Збірка приказок і прислів'їв Номиса), "За життя матері ми ще так-сяк жили, а за мачухи й того не стало" (з народних уст). А в значенні місця прикметник "при" лишається українською

мовою, надаючи вислову нюансового відтінку — бути коло когось чи чогось або жити в чомусь, наприклад: "Три явори посадила сестра при долині" (Г. Шевченко), "Був чоловік середніх літ, при здоровлю" (Г. Барвінок), "Та то такий чоловік, що все при начальстві крутиться" (з народних уст). Отже й треба по-українському писати: "Наше покоління житиме вже за комунізму, а не "при комунізмі", як часто в нас пишуть, не замислюючись, якого значення набуває така форма вислову, що видно з наведених прикладів.

Мені дуже допомогли колись дисциплінувати свою мову, щоб точно передавати по-українському потрібні мені вислови, переклади на українську художніх творів. У процесі цієї кропіткої роботи я не тільки мусив прискіпливо ставитись до лескичного матеріялу, а й вишукувати адекватні українські ідіоми. Щоб перекласти такого письменника, як Чехов, зберігши в українському тексті його лагідний гумор, журну усмішку, тонку іронію і глибокий підтекст, треба використати все багатство української мови, а для цього, очевидно, треба було, насамперед, добре обізнатись з ним.

Перекладаючи "Палату № 6" А. П. Чехова, яка потім багато разів перевидавалась у моєму перекладі, я несподівано наскочив на одну серйозну перешкоду. Трапилась мені в російському оригіналі широко відома в дореволюційній Росії приказка, яка тепер, у наших умовах, втратила зовсім своє колишнє глибоке значення: "От сумы да от тюрьмы не зарекайся". Я кинувся шукати відповідника по славниках, фольклорних збірниках, етнографічних записках, але ніде нічого підхожого не знайшов. Цю приказку створили специфічні умови поміщицько-купецько-поліцейської Росії, де кожна чесна трудяща людина не була гарантована від наслідків здириства й сваволі можновладців. Що робити? Перекласти дослівно: від торби та від тюрми не зарікайся? Не звучить! Довго я мучився над цією простою приказкою, відповідної якій не створив український народ своєї, дарма що був під одним пресом Російської імперії разом з російським народом; я не дав собі іншої ради, як штучно створити нову українську приказку. Але треба було зробити так, щоб штучність відчувалась щонайменше, щоб нова приказка була складена в дусі наших народних приказок. Прикинувши в пам'яті все, що я знав з нашого фольклору, я написав: "Жебраччій долі та арештантської неволі не зарікайся". Либонь, зазвучало нарешті?.. Принаймні редактор збірки перекладів творів Чехова схвалив цю приказку.

Спинився я ще одного разу, коли мені випало перекласти російську приказку "В тесноте, да не в обиде", і збдьорений першим більш-менш удалим створенням нової приказки, пішов протоптаною стежкою і в цьому випадку, написавши: "Хоч тісно, та не пісно". Декому подобався мій витвір, але знайшлися знавці нашої мови, які навели мені непогану народну приказку, якої я досі не знав: "Хоч

по ягоді, та в злагоді". Щиро признатись, мені здається, що моя вигадана приказка більше відповідає семантичному вимогам, надто коли в тексті перекладу йдеться про тісноту. Тут постає принципове питання — чи може автор перекладу або оригінального твору вдаватись до такого вільного створення потрібних йому приказок чи ідіоматичних висловів, як це зробив я в наведеному вище випадку? Я вважаю, що — може. Це те ж саме, що й творення неологізмів. Але я вже бачу здивовані обличчя не тільки нерозважних читачів, але й скрупульозних редакторів, які кажуть: "Неологізмів? Чи ж не досить багатий наш лексичний запас і без неологізмів?.."

Спокійно відповідаємо: лексика наша багата, але без неологізмів нам не обійтись. Якщо й раніш умови поточного життя раз-у-раз вимагали творити нові слова на означення тих речей і явищ, яких висував невпинний процес життя, то що ж сказати про наш теперішній стрімкий вік розщеплення атома й чудес кібернетики! Жива мова живого народу без упину розвивається, творячи нові слова, нові ідіоми, нові приказки. Хіба не на наших очах виникли такі неологізми, як образний народний — "викаблучуватись", або, хоч і книжні, але дуже вдалі — "вивільняти", "уповільнювати"? Або взяти приказку про ледарів, що її утворив уже колгоспний устрій українського села: "Сюди — тень, туди — тень, аби вийшов трудодень"?

Неологізми творить і народ, і література. Питання стоїть не в тому — потрібні чи непотрібні вони, а в тому — як їх творити. Одного разу мені треба було перекласти нашою мовою вираз "щупальці опрута". Слова "щупальце", як і "спрут", що ніколи не водився у водних басейних України, нема в нашій мові, але що зробити мені? Чи творити новий похідний іменник від усім відомого дієслова "мацати", чи "не мудрствуя лукаво", перенести готовий іменник з російської мови? Я волів вдатись до першого, важчого, способу і створив нове слово — мацак, мацаки. Цей мій неологізм якось прижився, принаймні академічний словник вніс колись його на свої сторінки.

Я не хочу вихвалитись своїми здобутками в словотворенні — дуже ймовірно, що можна було б зробити набагато краще, але мене вони задовольняли, мовляв — і ми, Химко, люди.

Неологізми треба творити тоді, коли в них є доконечна потреба, і творити їх слід у душі народної та клясичної традиції, щоб їх легко було розуміти. Якщо ж вигадувати нові слова на свою уподобу без життєвої на те потреби, то це не тільки засмічує мову, а часом призводить і до несподіваних курйозів. Не знати, як і для чого, проскочило не тільки в нашу офіційну мову, а пролізло і в художню літературу таке дивовижне з погляду семантики слово, як "землероб" і похідне від нього "землеробство". Годі добрати, яка потреба була підмінити цим неоконкретним вибором усім здавна відомі, природні українські слова "хлібороб", "хліборобство", "рільництво", які, до речі, навіть запозичила в нас російська мова і освоїла їх, як "хлебороб", "хлопкороб". Невже, якщо вважати, що слова хлібороб, хліборобство — занадто вузькі в смисловому значенні й не підходять,

коли йдеться про технічні культури, не задовольняє слово рільництво? Утворилось дивне, майже неймовірне становище: українське слово добре прижилось на російському мовному ґрунті, тоді як наші вчені мовознавці вигнали його з свого ужитку; принаймні, російсько-український словник видання Інституту мовознавства на російські слова "земледелец", "землепашец" подає як український відповідник тільки це, ніби українське, слово — "землероб", склепане всупереч нормам українського

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Делювич

БУКВАР

Восьме поправлене видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

Третє поправлене й поширене видання

Ціна: у Канаді і США — 1.20 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Друге збільшене видання (більший формат
і виразніший та більший шрифт)

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для четвертої класи

Друге поширене й поправлене видання
(збільшено кількість сторінок, збільшено шрифт
і формат сторінки).

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.
Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

6. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(Фонетика й морфологія).

Видання друге.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник
з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

словотворення. Адже кінцева частка цього слова в сполученні з частиною іншого означає звичайно продуцента, виробника чогось, як, наприклад, цілком слухний неологізм — “бракороб”, цебто людина, що робить (а не обробляє) брак; “землероб” же не робить землі, як то виходить з семантики слова, а — обробляє; тим-то, якщо Інститутіві мовознавства чомусь не до вподоби давні українські слова, як хлібороб та рільник, і кортить, хоч би там що, дати замість них неологізм, він логічно повинен би утворити слово “землеоброблювач”. Але кому потрібні такі слова, що являють собою навіть не руду, а словесний шлак? Я знаю випадок, коли колгоспна доярка, яку спитали, чи її батько теж коло худоби ходив чи був землеробом, образилась і гордо відповіла: “Мій батько хлібороб був, землю обробляв. І скажуть же таке — “землероб”!.. Доярка, мислячи по-українському, уявила під словом “землероб” якогось штукаря, що з доброго дива чи знічів’я заходився для чогось робити землю...

Якось прочитавши оповідання одного сучасного письменника, я зауважив йому, що всі його герої-колгоспники говорять суржилом. “А ви ж як хотіли, — щоб вони говорили правильно по-українському? Так це ж буде нетипово”, — переконано сказав мій співбесідник, а я отетерів від несподіваного висновку українського письменника. От тобі й маєш: правильна українська мова є нетипова для сьогоденного українського колгоспника, який давно ліквідував неписьменність і часто-густо має закінчену середню освіту, добуту в українській школі!.. Те, що в багатьох людей, навіть у вчителів наших шкіл культура мови часом стоїть ще на низькому рівні, ми справді спостерігаємо інколи в нашому побуті, але хіба треба виставляти це за типове й перенасичувати ним сторінки нашої художньої літератури? Явища низької мовної культури трапляються і в сьогоденній російській дійсності,

переводячи прекрасну російську мову на потворний жаргон на зразок цієї фрази, що мені трапилось почути в Росії: “Ты ж человек самостоятельный, а промежду прочим мараль на меня наводишь! Хотя я сегодня не емши еще, но за энти самые слова твои могу и шары твои потушить и сапатку тебе свернуть!” Це казав після колгоспних зборів бригадир рільничої бригади одному колгоспникові, який дошкульно критикував бригадира за невміння організувати роботу в полі. Проте в російській літературі колгоспні персонажі далеко не завжди говорять такою понівеченою мовою, тоді як у нашої — всякі “в курсі дела”, “пошти що да”, “даже конешно” та інші плоди-кислиці суржика проявляють тенденцію геть засипати пряму мову колгоспних персонажів у оповіданнях і романах. Я не хочу, щоб мене хибно зрозуміли, ніби я виступаю тут проти так званого сказу. Одного разу в чужому мені селі я зайшов до найближчої хати й попросив незнайомого господаря продати мені яку-небудь торбу, яку раптом дозарізу було треба. “З великим продовольством і дурно дав би, ну тільки ж нема в сегого”, — відповів мені господар, поглядаючи на мій міський костюм і з чемністю наvertingаючи на “культурний” штиб свого малослухняного язика. Далєбі, важко не спокуситись використати десь при нагоді це соковите “з великим продовольством”! Але між використанням характерного, хай і скаліченого з погляду правильності мови вислову, і дешевою спробою насмішити читача будяччям суржику є межа, знайти яку письменникові завжди допоможе чуття міри й художнього такту. Я не знаходив досі потуг використовувати елементи суржика як художній засіб ні в Гончара, ні в Стельмаха, читати мову яких дає насолоду і матеріал для вивчення; я особисто часто виписую з їхніх творів у свій записник цікаві слова й звороти.

Наостаннє хочеться побажати, щоб також і молоді письменники, подібно до мене, дійшли якнайшвидше до незаперечної аксіоми: мову, якою ти пишеш, треба знати досконало. Письменник може знати кілька мов і вільно володіти ними; це сприятиме його загальному розвитку й полегшить пізнати життя за межами рідної землі; але навряд чи збільшить письменникові лаври двомовність у творчості. Ті випадки, коли письменник писав і другою мовою, окрім своєї основної, тільки стверджують мою думку. Якщо письменник пише одною мовою, а в практичному житті завжди користується й живиться з іншої, ніякі стилістичні редактори, хоч би як того вони хотіли, не зможуть збагатити мови його творів так, щоб вони стали культурним надбанням того народу, для якого пише письменник. І разом з тим: чим більше прислухався письменник творчості своєму народові, тим більше він може сподіватись на резонанс серед інших народів. Яскравий приклад цього — інтернаціональне значення нашого наскрізь національного Шевченка чи колоса російської літератури Льва Толстого, твори якого стали набутком усього людства нашої планети.

Тож не шкодуймо своїх сил перегортати тонни словесної руди заради того видобутого наполегливою працею слова, що дзвінко дунатиме і вдома, і в хорі збратаних народів!

**СПОЖИВАЙТЕ
ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВІШИЙ ХАРЧ,**

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ

ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193

БАРВИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА

Один із читачів «Нових Днів» (ч. 140, вересень 1961.) порушив питання про український прапор. Він пише, що його бентежить ця справа, бо він не знає, і запитує редакцію, який має бути наш прапор щодо самих барв та їх розміщення на ньому, тому що в словесному означуванні їх добочає, мовляв, велику плутанину: одні називають український прапор «синьожовтим», інші — «жовтосинім», ще інші — «блакитножовтим», а ще інші знов пригадують, що в час визвольної боротьби наш прапор був жовтоблакитний. Якої ж справді барви мав би бути правильний наш державний і національний прапор? Таке питання не одного українського патріота і не відтепер бентежить, а декого ще й турбує, ба навіть і обурює той хаос, що виник навколо нашої високої національної відзнаки і державної регалії та серед деяких кіл нашого громадянства триває ще й досі. Найважливішою причиною цього прикрого явища є, безперечно, брак знання, легковаження історичних традицій та глибокий занепад знакознавчої науки й культури, що віками плекаються і стоять на високому рівні розвитку в усіх світових цивілізованих державах давньої дати.

Наш «прапоровий хаос» сильно поглибила і сама, часто безвідповідальна, практика вживання невідповідного зразка прапорів, і ще більше — легковажні нефахові писання неуків, які свавільно бралися тлумачити значення та порядок національних барв в українському прапорі. Щоправда, справу нашого прапора намагалися докладно висвітлити і спеціалісти-геральдисти, що солідно й науково пояснювали, які саме барви, в якому порядку і чому, на яких підставах при таманні нашому прапору, однак, перемогти хаос, переконати примітивний, зарозумілий масовий загальніями аргументами не було змоги.*) Тому зрозуміло, чому ще й досі важливе питання барв нашого прапора не позбавлене непорозумінь, а то навіть і просто баламутства.

Постараємося з'ясувати справу нашого прапора і, відповідно до невеликого розміру цієї статті, дати в основному відповіді, бодай на найголовніші питання.

*) Про український прапор писали геральдисти: проф. В. Прокопович, д-р В. Сенютювич, д-р Р. Климкевич, Т. Скотинський, Є. Архипенко; негеральдисти: проф. Є. Онацький, д-р В. Січинський, проф. Д. Андрусак, Л. Шанковський, В. Карівич і багато інших.

Автор цієї статті сам написав понад десяток нарисів та заміток про наш державний прапор, його правильний геральдичний вигляд і правила вживання його, надрукованих в українській пресі в Польщі, Чехії, Німеччині, в США і в Канаді. Крім того, написав спеціальну широку розвідку про "Державні Інсигнії України" (герби, печаті, прапори) від найдавніших часів по теперішні, надруковану циклостилем в родовідному журналі "Рід і Знамено" ч. 4, 1949. Еттлінген, Німеччина.

Український державний (а разом і національний) прапор належить до категорії прапорів Гербових, себто таких, що мають на собі барви герба. Залежно від цього й самі ті барви, і порядок розміщення їх на полотнищі є простою справою, а з тим і конкретне розв'язання цих питань могло б бути простим і легким. Але, на жаль, так не сталося, бо безвідповідальне втручання в цю ділянку неуків, людей зарозумілих у своїх суб'єктивних настановах і мудруваннях, правильне вирішення зовнішнього вигляду нашого прапора сильно заплутали, ускладнили. І в такому невиразному становищі, — особливо щодо грамотного тлумачення барв на прапорі — ця справа перебуває й досі. Щоправда, Українська Національна Рада свого часу ухвалила закон про одностайне вживання нашого прапора на еміграції в блакитножовтих барвах, однак, самовільна теперішня, нічим не виправдана зміна блакитної барви синьою (в письмовому означенні і на практиці) яскраво свідчить, що хаос і жалюгідна комедія з кольорами нашого прапора продовжується.

Але звернімося тепер до історії. Погляньмо, як той хаос постав і коли та як він входив у свідомість нашого суспільства.

Українська Центральна Рада в Києві, проголосивши державну суверенність України, ухвалила закон (на початку 1918 р.) і про основні державні інсигнії України як найвищі регалії самостійної країни: герб, прапор і печаті. Державний наш герб, як відомо, встановлено за зразком історичного знака князя Володимира Святого — Тризуба, державна печаті змістом повторювала той же рисунок Тризуба, а прапор одержав кольори герба. Все було зроблено порядно і як слід за класичними зразками інших європейських держав. Щоправда, в рисунку Тризуба, що його виконав В. Кричевський, були певні геральдичні недотягнення, виправлені пізніше самим життям у практичному вживанні герба, але українські державні відзнаки, через те, що відновили і відтворили вікову історичну традицію, набули великого національного значення і високої геральдичної цінності.

Барви нашого прапора, подібно як і герб, — історичні. Володимирів княжий знак, Тризуб, відомий нам з монет, не був у повному геральдичному розумінні гербом (тоді ще й гербів не було), і невідомо, в яких кольорах він фігурував. Тому для державного нашого герба довелося взяти широко вже тоді популярні барви від історичного, також державного, герба галицького — золоту, як барву Золотого Лева, і блакитну, як обарвлення гербового щита. Державний барвний галицький герб відомий з XIV-го ст., і таким чином, його барви, перенесені на новий герб України, доповнили вікову історичну традицію та згармонізували велику ідею державної соборності України. Так і утворився наш державний герб:

золотий Тризуб на блакитному щитовому полі. Ці державні кольори (жовтий і блакитний) одержав і наш державний прапор.

Отож такий жовтоблакитний прапор і ухвалила законом Українська Центральна Рада і сама мала його в постійному вжитку. Але при тому, на жаль, через недогляд сталося одно технічне недотягнення, що пізніш дало дуже прикрі наслідки і фактично стало початковою причиною всього «барвно-прапорового» хаосу.

У законі про прапор барви його означено тільки словом: **ЖОВТОБЛАКИТНИЙ**, очевидно, в добрій вірі, що й логічне старшинство, і порядок тих барв за ним висловлене цілком виразно і для кожного зрозуміло. Однак скоро виявилось, що таке словне означення порядку розміщення барв на полотнищі прапора недостатнє і залишає можливість довільного, а часто й хибного, тлумачення та фактичного вживання. Безперечно, то була значна помилка закону в такому надто лаконічному означенні прапорових барв; потрібно було докладніше описати порядок розміщення їх на прапорі, зазначивши точно, яка з них має бути вгорі, а яка внизу.

Через глибокий занепад геральдичної культури людности України, передовсім провідної верстви — інтелігенції, не зрозумілося органічної пов'язаности барв нашого прапора з кольорами герба, а тому й хибне відчитання словесного порядку жовтої і блакитної барв на прапорі привело до безграмотного його оформлення. Самі барви, жовта й блакитна віддавна були відомі в Україні як національні. Особливо вони були спопуляризовані в Галичині (від року 1848), де вони утвердилися за кольорами місцевого земського герба — Золотого Лева на блакитному полі щита — і за відповідним уживанням тож-

нього жовтоблакитного красового прапора. (Воєнні українські стяги з доби «Весни народів» в Австрії, Пласт з 1910 р. УСС-и з 1914 р. тощо). Отож, ті дві барви в Галичині цілком «природньо» набули значення національних, і в такому ж характері вони були перенесені на Наддніпрянщину і там засвоєні. І це, безперечно, в значній мірі улегшило урядові УНР взяти ті «галицькі» геральдичні кольори для нового державного герба України.

Але що в Галичині жовта й блакитна національні барви цілком свідомо приймалися, як барви гербові, на Великій Україні не знали й не розуміли геральдичного значення та гербової символіки тих барв, а через те надали їм іншого довільного, простацького тлумачення. Пояснювали ті барви так: блакитна, мовляв, відбиває колір неба українського, а жовта (геральдично тотожня золота) передає колір стиглої золотої пшениці. Це, мовляв, є питомий природній образ українського краєвиду (?), і тому ті барви є для України «природньо національними» (пізніше ще додавали: як ніби витвір «природньої національної геральдики»). Так і постала штучна й примітивна теорія походження українських національних барв, тлумачення яких, видимо, пішло манівцями й абсурдність якого є очевидною. Проте, така «небесно-пшенична» теорія вочевидь, якраз через свою примітивність, простоту і певний сангімент, широко проникла в глибину народніх мас і міцно в них закоренилася. Це пізніше яскраво і дуже шкідливо відбилосся на пояснюванні та на практичному вживанні українського прапора.

Напочатку, тобто ще перед революцією, вживання блакитного й жовтого, «народніх» кольорів в Україні відбувалося зрідка й обмежувалося переважно виготовленням кокард, стрічок та на дрібних прикрасах речей винятково на виробі невеличких прапорців на якихось півофіційних святкуваннях. Коли ж по революції затверджено офіційний український державнонаціональний прапор, то народня стихія спонтанно й несвідомо ті, ніби «традиційні», блакитний і жовтий кольори перенесла й на великі прапори національні (приватні, організаційні, маніфестаційні), і на державні (офіційні по урядах та установах), не зважаючи при тому на їхнє геральдично правильне урядове оформлення. Зрозуміло, що й саме розміщення барв у прапорі логічно йшло вже за порядком тієї видуманої «народньо-природньої геральдики»: вгорі стала блакитна, як колір горішнього неба, а внизу — жовта, як колір пшениці. Такого роду безграмотні прапори широко обхопили всю Наддніпрянську Україну, а дещо пізніше навіть проникли і в Галичину, витиснувши з ужитку історичні геральдично правильні прапори жовто-блакитні. Разом з тим і тлумачення прапорових барв поширилося скрізь і відбувалося в дусі «небесно-пшеничної теорії». Особливо сильно вплинуло на розповсюдження тих прапорів широке користування ними у військових українських частинах, де виготовлення їх чи то з власної ініціативи, чи в порядку наслідування інших, здебільша вирішу-

ЧИСТИМО ФОРНЕСИ

усім нашим відборцям опалової оливи.

Тому користайте з цієї нагоди і замовляйте негайно в нашій фірмі опалову оливу.

Будете мати повне вдоволення та

ПЕРШОРЯДНУ ОБСЛУГУ

DNIPRO Fuel Oil Ltd.

196 Bathurst St.

Телефонуйте:

Удень і вночі: EM 6-6539, EM 6-6530

вали самі командири частин, в такій же мірі наївні і геральдично неграмотні, як і підлегла їм маса вояків. Не без того, звичайно, щоб оту, легко імпонуючу широким масам «небесно-пшеничну ідеологію» підтримували, посилювали і популяризували своїми публіцистичними та навіть «науковими» розписуваннями про неї із значною дозою фантазії та казуїстичних викрутасів різні тогочасні (а навіть і пізніші) письменники, переважно негеральдисти. (Докладніше про це в короткій статті годі згадати).

Справедливо однак треба зазначити, що на цей стихійний рух безграмотних «небесно-пшеничних» прапорів були такі спроби розумної реакції, перш за все там, де засягала урядова влада по прямій лінії наказами, приписами, обіжниками і т. д. Тому, наприклад, при урядах усіх губерніяльних і повітових комісаріятів фігурував скрізь офіційний жовто-блакитний прапор, як і при подібних центральних установах. Але щодалі від центра, то все більш набували перевагу прапори блакитно-жовті. У мистецтві й літературі, переважно в поезії, а особливо в початках нашої державности, коли творці наших нових національно культурних скарбів жили й працювали в центрах відновленого рідного політичного і громадського руху, також скрізь фігурує український державно-національний прапор. Тимто й пояснюється такі численні сліди жовто-блакитного прапора в творах тодішніх визначних письменників. Навіть більше: очевидно, дехто, можливо інтуїтивно, відчував недоладність «небесно-пшеничного» тлумачення наших національних брав, особливо щодо невідповідности порядку розміщення їх в державному прапорі; інших знов певно не задовольняла сама «небесно-пшенична» теорія, як занадто матеріалістична (образ мертвої природи) без ніякої ідейної основи у змісті. Отож, у протизагугу «небесно-пшеничній» теорії, придумано нову, що вона начебто мала таки виправдати наявність у державному прапорі жовтої та блакитної барв. Міркування були такі: барви в українському прапорі означають золоте сонце свободи над Чорним морем, тому вгорі має бути жовта барва — як колір ясного золотого сонця, а внизу блакитна — як колір води в морі. Все разом мало б символізувати Самостійну Україну як морську державу (Володарку історичного «Руського» і «Козацького» Чорного моря?..).

Хоч щоправда ця «соняшно-морська» концепція у змісті має ширшу і глибшу ідейну символіку, порівняно до «небесно-пшеничної», проте, за геральдичною наукою, і вона так само в суті речі є штучною. Геральдика має власну, віками вироблену, точно означену логіку символіки: барви прапора в цілому (чи, принаймні, частково) відповідають барвам герба: барва нашої фігури в гербі вважається першорядною, барва щита, — під фігурою — другорядною, відповідно в такому ж логічному порядку ті барви переносяться і на прапор: перша барва — вгорі, друга — внизу. За таким основним клясичним геральдичним правилом збудовано всі гербові прапори європейських, і в переважаючій кількості поза-

європейських держав та країн, у яких плекалася важлива геральдична ділянка світової культури. Геральдична знакова мова стала світовою, скрізь і всім зрозумілою, і тому не дивно, що геральдична наука у своєму засягу всілякі довільні і штучні кольорові комбінації та невластиві тлумачення їх рішуче відкидає. І цікаво при цьому зазначити, що навіть СРСР, при спробах створити власну, «пролетарську», геральдику мусів таки в основному пристосуватися до правил, звичок і вимог загальної вікової світової геральдики. Тим більше це мало б бути притаманне Україні, країні, приналежній віддавна до високої європейської культури, у якій, до речі, в давнину процвітало ґрунтовне геральдичне мистецтво і тільки за «пропащого часу» московської неволі зовсім занепало.

Отже, з цього опису постановля, перетворення та тлумачення значення українського державного прапора видно, що ще навіть за часів Центральної Ради недолугий блакитножовтий прапор майже цілковито витиснув з ужитку законний геральдичний жовтоблакитний прапор. У дальшому ще ширше розповсюдження і міцніше закріплення в широких масах безграмотного блакитножовтого прапора було посилено за часів гетьманату вже й офіційним способом. Через дивне незнання чи ще дивнішу ігнорацію геральдичних засад і вимог, було в той час утворено й узаконено незугарний військово-морський український прапор і цілий ряд інших відмін того прапора для кораблів та установ державної фльоти. Стрижневим елементом у тих прапорах скрізь домінували в характері державних блакитна й жовта барви. (На детальний критичний розгляд тих прапорів у цій статті немає місця). Тимто безграмотний наш державний прапор було вже урядово легалізовано, і він за інших, вказаних вище, сприятливих для себе обставинах опанував безконкурентно всю територію України. В дальшому розвитку історичних подій, коли Директорія УНР повалила гетьманат, то вона прийняла беззастережно в державну спадщину і той геральдично скалічений прапор, тим більше, що у вирі бурхливих політичних і воєнних подій боротьба з ним не була вчасною і що «небесно-пшенична» теорія тоді у свідомості народніх мас стала вже абсолютною.

З таким невдалим державно-національним прапором по заломленні визвольної боротьби з'явилася українська еміґрація і поза межами батьківщини. І щойно там, головню в Європі, у витончено культурних, всебічно розвинених обставинах спокійного упорядкованого життя, при докладнішому ознайомленні з усіма довершеними формами державного і громадського існування, почали наші еміґранти з цікавістю розглядатися навколо, порівнювати, досліджувати, критично вникати у всі прояви недавнього власного втраченого державно-політичного буття; стали науково вивчати хиби і недотягнення програної боротьби. І при тому, зрозуміло, не обминулося увагою і такої важливої реальної речі, як державні інсигнації та подібні інші реґації, в числі яких особливо обговорювалося справу українського

герба і прапора. І хоч фактично скрізь і завжди в еміграції, вживалося таки, так би мовити, головню «за традицією» блакитножовтого прапора, проте поступово все більше серед деяких радикальніших кіл громадянства вкорінювалася свідомість його неправильності й геральдичної неграмотності, що в певній мірі компромітувало на чужині українців, або, принаймні, викликало знак запити і сумнів щодо їхньої державної дозрілості. Тоді то стали з'являтися різні нариси, наукові геральдичні розвідки й публіцистичні розправи, що передовсім зачіпали і широко пояснювали справу українського національного й державного прапора, звичайно, найбільше і найчастіше конфронтуючи його будову із конструкцією класичних геральдичних прапорів європейських держав. У відповідь на поважні критичні й об'єктивні зауваги і на обґрунтовані та науково аргументовані твердження, дружно обізвалися голоси противної сторони, здебільша неуків, людей некомпетентних у ділянці геральдики, символографії і загального знакознавства, які стали на захист всяких «народних символік», «національних геральдик», «історичних традицій». Так виникла була навколо питання нашого прапора досить жвава боротьба, що іноді в запалі прибиравла навіть неприємних форм гострої дискусії.

Але поки те змагання було словесним і відбувалося лише на папері, то воно ще не викликало глибоко в емігрантську масу і не викликало в ній помітного зовні заколоту. Тільки тоді, як поруч зі звичними блакитножовтими появилися в практичному вжитку і жовтоблакитні прапори, зчинилося широке заворушення через суперництво. Вперше відновили на чужині традицію первісного вживання геральдичного і законного жовтоблакитного прапора націоналістичні організації в Празі Чеській, а потім і в інших країнах свого розміщення. Реакцією на це було глухе обурення і протести решти громадянства, як ніби за порушення звичайного, скрізь прийнятого до вжитку зразка, винесеного ще з батьківщини прапора. А в дальшому бандерівський відлам націоналістичної партії виявив активне маніфестаційне вороже наставлення до прапора своїх політичних супротивників (фактично ж до державного прапора), хоч на агресивні вчинки ще не наважувався.

Таке становище було в українському суспільстві на чужині до Другої Світової війни. А в сам час тієї війни названі партійні групи української запальної молоді, що пішли вслід за німецькими військами на схід, понесли з собою вже сильно загострені прапорові суперечки та обидва протилежні зразки національного прапора і на терени України. В тих місцевостях, де серед населення набували більших впливів і значення мельниківці, домінував жовтоблакитний прапор, а на місцях, опанованих бандерівцями, був прапор блакитножовтий. Траплялося, звичайно, й так, що при зміні «партійної влади» якоїсь із груп, відповідно змінювався і зразок прапора. В обставинах такої партійної боротьби український прапор став уже не так національною відзнакою, як партійним

гаслом двох ворогуючих конкурентів (за допомогою чужих чинників) за політичні впливи на рідній землі. І це вже було виразним виявом того бурхливого жалюгідного хаосу, який по «ісході» на нову еміграцію набув у діпівських «таборових державках» особливо гострих, вульгарних, ганебних, ба навіть каригідних форм. В тій боротьбі за «свій» партійний прапор траплялися й випадки стягання, зривання, шматування, топтання ногами і всякого іншого способу нищення конкурентійною групою ввішених у таборі прапорів без найменшого при тому розуміння свого дикого чину, без ніякого усвідомлення того, що зривання будь-якого українського пропора чи зневагою в будь-якому послідовному порядку національних українських барв, понижується честь і повага самої української нації та її престиж на чужині.

Врешті, за ліквідацією темного дикунського вияву непристойних партійних спекуляцій з нашим національним прапором на очах чужинців взялася Українська Національна Рада, як найвище представництво українського народу в екзилі та найвищий моральний авторитет серед українців поза батьківщиною. В Мюнхені 27. I. 1949 року УНРада на своїй сесії (тоді ще були заступлені всі українські політичні партії в УНРаді) ухвалила закон про одностайне вживання українцями на чужині національно-державного прапора в барвах блакитній і жовтій, поки на вільних землях Українська Конституанта спеціальним законом про всі державні інсигнії (відзнаки) України усталить певний вигляд і обов'язкового для всіх українців державно-національного прапора, як найвищого символу вільної Суверенної України. Хоч, щоправда, своєю постановою УНРада офіційно затвердила обов'язкове тимчасове вживання українською еміграцією негеральдичного прапора, однак та постанова нашого Державного Проводу має те велике політичне значення і моральне виправдання, що вона привела до усунення хаосу і припинення недостойної «прапорової» боротьби серед різних політичних партій і груп.

Але треба ще згадати, що і встановлення на еміграції блакитножовтого прапора щодали все частіше починає вже частково порушуватися. Доводиться все більше зустрічатись, якщо не в практиці, то, бодай, у назві, з синьожовтим, а не з блакитножовтим прапором, згадуваним то там, то там у пресі нашій, або і в літературі. Колись, щоправда, змішування блакитної й синьої барв не вважалося за геральдичну хибу, бо вони в зна-

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок

△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

ковому означенні були тотожні. Однак в наш час ці барви вже розмежувалися і знаково розрізняються, особливо з того часу, як деякі європейські держави і країни для своїх гербів та прапорів особливо облюбили і засвоїли частима, потім і винятковим уживанням, якийсь один із відтінків блакитносиньої барви. Україна належить до групи якраз тих країн, що для своїх геральдичних витворів віддавна вживають барви блакитної, тому і для наших прапорів синя барва є чужа і по суті негеральдична.

З ЛІТЕРАТУРНОГО АРХІВУ

ЛИСТИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА ДО ІВАНА МАНИЛА

Нижче друкуємо два листи В. Винниченка, які дають дослідникові деякі дані про останні роки життя великого письменника.

Листи друкуємо з оригіналів, не роблячи найменших поправок, змін і скорочень. Пунктуацію залишаємо такою, як вона є в оригіналах — кавіть очевидних пропусків не доповнюємо.

Листи написані на дуже поганому папері, винятково поганою машинкою. В окремих місцях є дописки й правки пером. РЕД.

До гр. Ів. Манила в Аугсбур(зі)

Вельмишановий Громадянинне,

Вашого листа з 24—ХІ тільки тепер одержав, — очевидно причиною такого запізнення економічний розгартіаш у Франції створений страйками. Велике спасибі Вам за Ваші книжки і за Ваші пропозиції помочи в виданні моїх праць. От тільки щодо можливості реалізувати Ваш хороший намір у мене є сумніви. Наприклад, моя праця "Конкордизм" матиме, мабуть, з 1000 сторінок таких, як у книжці "Муза". Треба бути мільонером, щоб видати її на тих умовах, про які Ви пишете. Тому я про видання цієї книги і не думаю. Але, може, ми змогли б видати стислий виклад цієї книги, який я тепер якраз готую?

Напишіть мені будь ласка, чи згоднісь би Ви видати брошуру моїм коштом і взятись її поширювати. В цьому випадку, які умови за цю роботу-послугу Ви вважали б за справедливе запропонувати. І чи є у Вас потрібний для розповсюдження апарат? Скільки часу треба було б для видруккування брошури в 50-60 сторінок, формату "Музи"? Чи маєте Ви змогу посилати книжки до Америки? Який тираж може бути моїх праць на Вашу думку.

Як переслати Вам гроші, я теж не знаю, але постараюсь вяснити, коли це треба було б робити.

З правдивою пошаною

В. ВИННИЧЕНКО

А тепер дозвольте сказати мені кілька слів про Ваші книжки, хоча Ви мене про те й не просили. Людина неприхильна до Вас або заздрісна могла б сказати Вам, що Ви вибрали невдалий, байковий жанр поезії. Але я скажу, що хоч він і не новий, але на теперішній час оригінальний і вдячний. Коли власти в нього ще політичний чи соціальний зміст, то можна досягти доброго успіху. Ваші композиції в збірках "Колючий

Брак місця в цій короткій статті не дозволяє сказати більше і точніше про всі перипетії з нашим державно-національним прапором від часу його усталення, про історичне виникнення, вибір і «традицію» вживання в давнину і за нових часів його барв (з опертям на конкретні приклади), про законні утвердження барвеної послідовності та зміни її і, нарешті, про наукову критику і докладне означення геральдичної вартості всіх згаданих явищ; все це мало б бути окремою темою для спеціальної статті.

сміх", "Постріли з пера", а так само в журналі "Сьогодні" виявляють в авторі їх щирого шукача непротоптаних стежок, самостійности, юмору, володіння оригінальним віршом. Мені думається, що Ваш жанр є здатний передати великі думки у легкій, приступній і для простого, і для рафінованого читача. (Тут, мабуть, пропущено слово "формі". Ред.). Треба тільки може в цьому більше працювати ніж ув інших жанрах. Бажаю Вам завзяття і успіху.

Спасибі і за книжечки інших авторів, які мають свої цінності. І спасибі Вам, як видавцеві, що так дбайливо і естетично видали їх, тим більше, що умови для видання у Вас не легкі.

В. В.

Париж 26 — I — 48.

До І. Манила в Аугсбурзі.

Вельмишановний Добродію,

виходить маленьке непорозуміння: книга "Конкордизм", про яку пишете, має не 60 сторінок, а більше 200. Одже я хотів би знати, чи Ви змогли б узятись за видання ТАКОЇ книги.

Крім того: було б бажано, щоб Ви пояснили умови гонорару. Ви пишете про 20 відсотків з видання. Мені в Парижі пропонують так само цей гонорар, тільки 20 відсотків мало б бути з продажною ціною книги. Чи у Вас так само? Бо раніше Ви писали про гонорар, виплачуваний книжками. Мені дуже незручно і невідгідно мати в такому вигляді гонорар, у мене нема ніякого апарату поширення видання.

Коли б ми зійшлися на головних умовах, я запропонував би Вам видання моїх і інших крім "Конкордизма" книг.

Одже прошу відповісти мені по одержанні цього листа на мою парижську адресу (адреса додана).

З правдивою пошаною

В. ВИННИЧЕНКО

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та напрари.

J. KIRICHENKO

945 DUNDAS ST. W. — TORONTO, ONT.

PHONE: EM 8-6602

ТАЄМНИЦЯ АТЛАНТИДИ

Завдяки наполегливій праці дослідників все менше стає «білих плям» в історії нашої планети. Проте далеко не всі ще загадки й таємниці природи розкрито. До таких загадок зокрема належить і питання про острів Атлантиду, який за переказами, нібито існував за часів древніх єгиптян в Атлантичному океані, між Європою та Америкою.

Переказ про Атлантиду записав Платон близько 2340 років тому. Древньогрецький вчений дізнався про нього з розповідей, що йшли від його прапрадіда Солона. У свою чергу той чув про таємничий острів від древньоєгипетських жерців міста Саїса. Жерці свідчили, що Атлантида містилася за Геркулесовими Стовпами і це нібито був величезний острів з численними природними багатствами, на якому існувала могутня держава. Її жителі видобували метали, культивували рослини, споруджували міцні кріпосні стіни з баштами, палаци, храми, канали, іподроми. На острові водилися різні дикі тварини, в тому числі і слони.

Далі розповідається, що жителі Атлантиди — атланти намагалися завоювати землі древніх греків атенян. Греки дали відсіч атлантам, переслідували і перемогли їх, але внаслідок страшно-го землетрусу і потопу загинули. Загинула й сама Атлантида, опустившись у море...

У цьому переказі є чимало сумнівних місць (зокрема розповідь про війну атенян і атланти вважається неправдоподібною). Проте ряд деталей дозволяє створити припущення про існування острова, який загинув від катастрофи. Але коли сталася ця катастрофа, де саме була Атлантида — точно встановити на підставі переказу не можна.

Починаючи з часів древніх греків і до наших днів робилися численні спроби розшифрувати таємницю Атлантиди. Досить, наприклад, сказати, що про неї написано понад дві тисячі праць, проте питання так і залишилося невирішеним.

Під Атлантидою різні дослідники розуміли американський континент, Канарські острови, Скандинавію, острови Егейського моря, частину суші, що примикала до Криму, тощо.

Сучасні уявлення про Атлантиду ґрунтуються не тільки на переказах древньоєгипетських жерців, а й на даних багатьох наук — геології, географії, археології, історії. Досягнення цих наук до певної міри допомагають наблизитись до розв'язання загадки Атлантиди.

Одним із найважливіших питань є встановлення часу, коли відбувся той великий землетрус, про який ясно говориться в переказі.

Древньоєгипетські жерці вважали, що катастрофа з Атлантидою сталася за дев'ять тисяч років «до них». Ця дата довгий час дезорієнтувала багатьох істориків, і вони визначали відда-

леність існування Атлантиди від наших днів в 10, 20 і більше тисяч років. Тепер цілком ясно, що і єгипетські жерці, і дослідники, які їм повірили, дуже завищили період, що відділяє нас від часу існування країни атлантив (якщо вона існувала!). В розповіді про неї згадуються великі досягнення цивілізації. За даними ж археології, в той далекий період ні держав, ні фортець, ні храмів, ні іподромів не могло бути. Крім того, час катастрофи з Атлантидою так чи інакше пов'язується з періодом існування атенян.

Професор А. В. Мішулін наводить ряд історичних даних, які дають підстави пов'язувати переказ про Атлантиду з древнім містом Тартесом («місто етрусків»), яке було розташоване на півдні Іспанії, десь біля гирла ріки Гвадалквівіру або поблизу міста Кадикса — на острові чи півострові. Місто це, добре укріплене, одночасно являло собою й порт. У Тартесі було багато срібла та інших металів. Існував він уже на початку першого тисячоліття до нашої ери, а зруйнований у шостому столітті до нашої ери картагенянами. Проте руїн цього міста не знайдено. Вони, можливо, опустилися в море внаслідок землетрусу.

Деякі дослідники додержуються тієї думки, що перекази про Тартес, його багатства й загибель і послужили основою для легенди про атлантив і Атлантиду.

Дехто з учених вважає, що Тартес існував у Північній Африці, на Туніському узбережжі. Адже назва Геркулесові Стовпи в давнину застосовувалася не тільки до скель Гібралтару, а й до скелястих островів цього узбережжя.

Академік А. С. Норов і геолог А. Н. Красножицький прийшли до висновку, що Геркулесовими Стовпами древні греки називали урвища західного гирла Нілу, і на підставі цих та інших даних вважали Атлантидою затонулу сушу в східній частині Середземного моря.

Нарешті, була висловлена думка, що Геркулесовими Стовпами називались скелі південного берега Криму. Тут сталися великі землетруси, які могли призвести до загибелі Атлантиди.

Оскільки навіть за останні два століття біля берегів Піренейського півострова — після землетрусу 1755 року, біля західних берегів Африки — після ряду землетрусів останніх років, після багатьох землетрусів в Середземному, Егейському і Чорному морях занурювалися у воду значні площі суші, то цілком імовірно, що подібна катастрофа поховала під хвилями і легендарний острів.

Є певні вказівки на те, що під воду опускалися цілі міста, заселені людьми. Зокрема, саме так загинули Содом і Гоморра, про що згадується в біблійській легенді. Всі подібні події ставали основою для створення різних переказів, доповнених фантазією людей. І хоч у них були

реальні факти, проте вони затемнювали фантастичними доповненнями. Це ж саме сталося і з легендою про Атлантиду.

Дуже багато вчених вважало, що основою для виникнення переказу про Атлантиду були якісь відомості древніх єгиптян про землі американського континенту. Інші рішуче відкидали цю думку, посилаючись на вказівку, нібито на Атлантиді водилися слони, і мотивуючи свій висновок відсутністю їх в Америці. Проте тепер вже доведено, що в Центральній Америці ще на початку нашої ери (а за деякими даними навіть пізніше) жили мастодонти, які зовні дуже схожі на слонів і належать з ними до одного ряду. Кістки мастодонтів та їх зображення знаходили під час розкопок у Центральній Америці.

Одне із заперечень проти можливої обізнаності древніх жителів Африки та Європи про американський материк полягало в тому, що тоді не було кораблів, здатних перепливати через океан. Проте тепер доведено й те, що в давні часи плавання через океан могло здійснюватися на плотах. Як відомо, це практично підтвердив сучасний норвезький дослідник Тур Гейердал, перетнувши на плоту «Кон-Тікі» Тихий океан.

Нарешті, серед корінного населення Північної Америки є залишки племен з рисами європеоїдів, а не монголоїдів, до яких належить основна маса індіців Північної та Південної Америки. Все це свідчить про те, що населення Америки формувалося не тільки монголоїдами — виходцями з Азії, а й європеоїдами, які для цього мусили перепливати океан.

У самій легенді про Атлантиду деякі дослідники вбачають пряму згадку про американський континент і як приклад наводять слова про те, що з Атлантиди «відкривається шлях до інших островів, а від тих островів до великого протилежного материка».

Багато спроб було пов'язати переказ про Атлантиду з дійсними, але дуже давніми геологічними подіями, які обумовили опускання під води Атлантичного океану великих площ суші біля Канарських островів та в інших місцях. На підставі сучасних даних ці припущення слід відкинути. Геологічна давність цих подій (десятки і сотні тисяч років) настільки велика, що їх аж ніяк не можна пов'язувати з часом існування древніх єгиптян і греків. Недаром частина дослідників називає великий суходіл, який справді дуже давно існував у північній частині Атлантичного океану і з'єднувався з Північною Америкою і Європою, Атлантиєю. Це робиться для того, щоб не плутати його з легендарною Атлантидою, легенда про яку з геологічної точки зору виникла порівняно недавно.

З усього сказаного та на підставі інших даних, які неможливо викласти в короткій статті, можна зробити такі висновки. Переказ древніх єгиптян відбиває якийсь справжній факт про великий землетрус, що трапився не менше як три тисячі років тому і спричинився до занурення значної (але не такої великої, як уявляли древні єгиптяни) площі суші біля західних берегів Африки або південнозахідної Європи. У зв'язку з

наявністю багатьох відомостей про землетруси, що траплялись в різних місцях, поки що немає наукових підстав локалізувати Атлантиду в одному якомусь пункті. Розповідь про Атлантиду, потрапивши до древніх греків, набула фантастичної переробки і стала пов'язуватися з військовою державою атенян з населенням Піренейського півострова.

Для з'ясування деяких питань про Атлантиду ще не використаний в достатній мірі такий ефективний науковий метод, як підводні археологічні розкопки. Хоч цей метод і дорогий, все ж він поступово застосовується при вивченні деяких древніх міст та інших поселень, що опустелись у воді Середземного моря та Атлантичного океану біля європейського та західноафриканського узбережжя.

Тільки дальше вивчення океанського дна за допомогою цього методу принесе нові дані про заселені колись людьми, але тепер зниклі під водою частини суші, в тому числі і про загадкову Атлантиду.

(«Наука і Життя», ч. 11, 1961. Київ).

ЛІГА САМОВИЗНАЧЕННЯ НАРОДІВ

Товариство колишніх Вояків Армії УНР у Франції повідомило, що в Парижі утворилася Ліга Самовизначення Народів, на чолі якої став п. Моріс Шуман, колишній міністер, голова Комісії Закордонних Справ Національної Асамблеї Франції.

Ліга має своїм завданням всіма засобами (словом і друком) помагати народам, а особливо народам Середньої і Східної Європи, відновити або здобути свою державність.

КНИЖКА ПРО СИМОНА ПЕТЛЮРУ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

Рада Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі повідомляє, що вже вийшла з друку у видавництві «Нувель Едісіон Латін» у Парижі, дуже цінна, важлива і потрібна книжка французькою мовою — «Вогонь і попіл» французького публіциста Алена ДЕРОША про Симона Петлюру.

З огляду на важливість для української справи, появи цієї книжки, Бібліотека взяла на себе фінансування її видання за позичені нею гроші з надією, що українське громадянство масово підтримає заходи Бібліотеки.

Книжка вже поступила в продаж. Коштує вона у Франції — 7.50 нових франків, а за кордоном — 1.75 американських доларів з пересилкою, або рівновартість долара в інших країнах.

Замовлення слати на адресу:

**Bibliothèque Ukrainienne Symon Petlura
24, Rue de la Glaciere. Paris 13e. France.**

Гроші у Франції слати на поштовеkonto Бібліотеки:

**Paris c/c 836906 Bibliothèque Ukrainienne
Symon Petlura. 24 Rue de la Glaciere. Paris 13e.**
а із закордону на ім'я скарбника Бібліотеки п. Івана Гораїна:

**I. Horaine. 6 Rue Gustave Rouanet. Paris 18^e
France.**

Вони з України, але й ми не з Японії...

(Продовження зі стор. 8-ої)

Хто пікетував? Так зване СВУ, організація, яка присвоїла чужу назву, тому я з поваги до справжньої СВУ, яка була важливим етапом у нашій визвольній боротьбі, таки й далі зватиму їх севеушниками. Хай вибачать мені мої шановні севеушники, але між Ковалем, Калининком та їх людьми в Канаді і академіком С. Єфремовим, Л. Старицькою-Чехівською, Гермайзе та іншими членами СВУ така пропорція, як між найменшою в світі блохою і найбільшим під сонцем слоном. Звичайно, що і я можу захворіти і назвати себе Голіотом чи Геркулесом, але й після того перейменування я залишусь тільки Волиняком... Справа не в назві, а в «питомій вазі» людини чи організації.

Мені можуть сказати: «Волиняче, то ти за культурний обмін, щоб дати змогу Хрущову ширити свою пропаганду на Заході?..»

Признаюсь, я цим питанням зовсім не цікавлюсь. Я не належу до тих, що марнують свою чи національну силу й час. Виступати ж сьогодні проти культурного обміну — те саме, що протестувати, що сонце сходить ранком, а не в обід. Це від нас ніяк не залежить — це вже dokonаний факт. Отже, нам лишається хіба протестувати проти культурного обміну з Україною, і цим допомогти, щоб із СРСР приїздили тільки російські мистецькі колективи, або змінити тактику і намагатись використати культурний обмін у своїх інтересах.

Я уважно стежу за українською еміграційною пресою, розмовляю з людьми, взагалі вивчаю це питання всебічно. Наша преса й думає культурне громадянство одностайно прийшло до висновку, що культурний обмін не тільки dokonаний факт, а й корисна для нас справа.

Першою користю для нас є факт, що наші мистці і вчені, які приїждять з України, так чи інакше, а роблять пропаганду нашому українському імені. Мені знову скажуть: та це ж саме і є метою окупанта: показати, що в Україні вільно розвивається й удосконалюється українське мистецтво, наука, що Україна — «вільна й суверенна держава». Так. Я це знаю. У добре виданій брошурі Г. Боримської «Державний Засл. Ансамбль Танцю УРСР» (Київ, 1959) про це говориться дуже виразно:

«Успіх ансамблю за рубежом набуває високого політичного змісту... Цей успіх утверджує... торжество лєнінської національної політики, одночасно вщент розторощує реакційні «теорійки» про те, що нібито в Радянському Союзі — в Українській та інших республіках не існує національних форм мистецтва».

Своїм імовірним опонентам я раджу після цього уважно прочитати статтю Ралфа Паркера в нью-йоркському журналі «Сатердей Рев'ю», яку спеціально для них передрукую в цьому числі. Як видно хочби з одної цієї статті, культурний обмін — палиця з двома кінцями і вона може вдарити не тільки того, на кого нею замахуються,

а й самого власника її. Все залежить від уміння використати ситуацію, себто в слушний час вирвати її з рук напасника і дати нею ж йому по плечах.

Уракуйте, що та стаття прислана з Москви, бо Ралф Паркер є сталим представником С. Гурока в СРСР. Між іншим, від нього, мабуть, більше, ніж від міністерства культури СРСР, залежить не тільки приїзд якогось українського колективу у США й Канаду, а й сама програма його концертів. Що ж, робимо клопоти Р. Паркерові та С. Гурокові! Скористає з цього хтось інший...

Політична пропаганда мистецтвом — найефектовніший вид політичної пропаганди. Тим більше, коли це мистецтво стоїть на найвищому щаблі людської культури. Ансамбль зробив українській нації таку політичну пропаганду, на яку всі політичні сили еміграції ніколи не спроможуться. Чи маємо цим усім легковажити?

Другою корисною нагодою, яку дає еміграції культурний обмін, є зустріч з поневоленою українською людиною. Останніми часами взаємопроникання нації й еміграції стало зростає. Це виняткової ваги справа. На цю тему я не збираюсь багато говорити, бо для розумного цього цілком досить, а тій іншій категорії людей ніяке розшифрування не допоможе.

Нема сумніву, що наші брати з України дуже цікавляться нами. Це ми знаємо з власного досвіду, бо й ми там колись були. Вони того не можуть сказати, ми це мусимо розуміти самі. Щоб взаємопроникання відбувалося нормально, то ми мусимо підходити до наших людей з України з любов'ю, з повагою, щоб викликати в них довіру й симпатію. На жаль, далеко не завжди ми так робимо. Хочу подати два яскраві приклади відмінного ставлення до людини з України і реакцію на них.

ДВІ ЖІНКИ, АЛЕ ТІЛЬКИ ОДНА ЛЮДИНА

У католицькому тижневику «Українські Вісті» (Едмонтон, 21 травня 1962 р.) у статті Л. Ш. (Шанковський?) «Київські танцюристи в Нью-Йорку» подано такий факт:

«Молода танцівниця підписувала програмки для своїх еміграційних глядачів. До неї підійшла старша жінка і, даючи їй свою програмку до підпису, сказала: «Дитино, ти сьогодні прекрасно танцювала... Ти прекрасно танцювала, бо ти вклала в цей танець свою чисту душу. Ти справді великий мистець. Хай за те Бог благословить тебе, моя дитино, і твоїх батьків, що тебе такою привели на світ», і при цьому поблагословила її знаком св. хреста. Старшій жінці потекли сльози з очей, але й молода киянка була зворушена до краю. Вона швидко схопила жінку за руку, поцілувала її та й утекла.»

У суботу ж 26 травня коло Мейпел Ліф Гарден у Торонті, до дівчини-танцюристки, яка вже сидить в автобусі, підходить широко... хай бу-

де широкоплеча жінка, і, звертаючись до дівчини-танцюристки, говорить:

— Ти, як прийдеш додому, то скажи Хрущову, щоб він там людей не мучив.

Дівчина одвернулася в інший бік і мовчить. Зате танцюрист, що сидів ззаду дівчини, повертається до вікна і спокійно каже:

— І стара вже, а така дурна...

На цьому «патріотична акція» закінчилась.

Сподіваюсь, що ці два факти, коментарів не потребують. Але треба таки підкреслити: одна підійшла з Богом (я вже не раз пригадував слова митрополита Іларіона: «Бог — це любов!») і перемогла; друга підійшла з дияволом і відійшла переможена.

Мені не раз доводилось вживати слів «націоналісти» і націоналісти. Основа націоналізму — любов до свого народу. Це явище цілком позитивне, творче. Найбільшими нашими націоналістами були Т. Шевченко, Симон Петлюра. У них ненависть до ворога ніколи не перевищувала любови до свого народу. Наші ж сучасні «формальні націоналісти» палають ненавистю навіть до своїх братів. Такий націоналізм є явищем шкідливим, це ознака дегенерації.

Дехто мені закине, що я узагальнюю негарний вчинок одної особи, щоб кинути обвинувачення на цілий рух. Поперше, такого «масового» обвинувачення я не роблю. Подруге, це не єдиний випадок такої злосної провокації нещасних наших людей. Я вважаю, що ті, хто виховав «націоналістів» типу тієї широкоплечої «патріотки», мусять їм пояснити, що члени ансамблю не ма-

ють права не тільки дискутувати, а багато чого не можуть навіть слухати. Можливо, це тепер їм і не загрожує смертю, але протягом одної години такий артист може втратити змогу виступати на кращих сценах світу і опинитись на цілині. У нормальній громаді подібні вчинки мали б бути розцінені як найбрутальніша провокація. Провокаторів завжди карають. Тільки не на еміграції.

В Україні давно вже відомий трагічний до-теп: якщо вас двоє, то ви порядні люди, якщо вас трое, то один з вас конче агент НКВД, себто: один донесе, а відмовитись не можна буде, бо є свідок. Тільки цим треба пояснювати факт, що радянські громадяни закордоном мусять ходити табунами, а ніколи одинцем. Але кому такі речі поясниш, як тепер у нас «політику» творять найпримітивніші істоти?

ДЕЩО ПРО ЛЮДЕЙ «ВІДТИ» і «ВІДСИ»

Заклик двох часописів до бойкоту танцюристів, а крім того заборона членам одної партії йти на концерти ансамблю для мене була несподіванкою. Напочатку я навіть не вірив у правдивість цього наказу, хоч дуже скоро переконався, що він такий є:

Одного вечора їхали ми з одної передвборчої пресової конференції. Один з моїх сусідів по авті звертається до мене:

— На концерт танцюристів з Києва йдете?

— Іду, — відповідаю. — А ви?..

— Так, уже й квитки купив.

— А ви вже маєте квитки? — питаю друго-

Фрагменти з танцю «Запорожці».

го сусіда по авті, що слухає розмову й мовчить.

— Я? Ні. А що я там не бачив? Етнографія наша мені вже в печінках сидить. Не подумайте, що не йду тому, що танцюристи з Києва. Я на всі Гурокові імпрези ходжу. От був на «Большому» балеті, бо то мистецтво, а це що?..

Мені заболіло, бо знаю цю людину давно. Не хочу нічого казати більше, бо не смію образити чоловіка, але повторюю: це мене дуже, дуже здивувало.

— Ви помиляєтесь, — кажу. — Це справжній високоякісний балет на українській основі, а не «етнографія». Хочби дітей пустили, це може допомогти вам забезпечити їх перед хворобою національної меншевартости.

— Мої діти не хочуть на таке дивитись. На «Большой» балет я ходив з дітьми...

— Авжеж не хочуть, якщо вони читали статтю Д-го.

— Ви помиляєтесь! Навіть я статті Д-го не читав, а не то що діти...

Я пробував був в'яснити історію клясичного балету, його «клясичних» одягів, згадав Верховинця з його «Теорією українського народнього танку», перший український самобутній балет «Пан Каньовський» М. Вериківського, «Лілею» К. Данькевича, фільм з якої протягом двох років висвітлювали в Торонті, «Марусю Богуславку» А. Свєтнікова, «Чорне золото» В. Гомоляки, «Хустку Довбуша» та «Сойчине крило» А. Кос-Анатольського і т. д., але побачив, що все це чоловікові неприємно слухати, то замовк...

Знаю дві родини. Люди ніби й не погані. Жили вони по-дружньому: часто разом бували в гостях, на прогулянках, разом ходили на концерти, вистави, до кіна. Тепер посварились на віки вічні, бо одна йде на концерт ансамблю, а друга дуже їх від того відмовляла. І розійшлися, «як у морі кораблі»...

Чоловік і жінка. Він — галичанин, вона — «східнячка». Одна дитина. Живуть ніби й не погано. У всякому разі «революційної акції» в хаті не було, аж поки не прийшов час купувати квитки на концерт ансамблю.

Чоловік, який не суперечив своїй дружині йти на виступи ансамблю Мойсєєва й на балет Великого московського театру, раптом заявляє:

— Ти на концерт кївських танцюристів не підеш. А як підеш, то я замкну двері й не пущу тебе в хату!

Жінка йому спокійно відповіла:

— На концерт я піду. А тобі раджу не тільки не замикати хати, а зустріти мене на хіднику, бо інакше я в хату не вернусь...

П'ятниця. Вечір. Підходжу до Мейпел Ліф Гарден. Пікетують. Один з пікетувальників зупиняється коло мене й тихо питає:

— Пане Волиняк, чи ви знаєте, яке сьогодні число?

— 25-те. А що хіба? — не розумію я.

— Це день смерті Петлюри! — шепнув. І пішов далі. Мовляв, день національної жалоби, а ти йдеш на «окупантське видовище»...

Я дуже раджу всім тим, що так думають

прочитати хоч одну порядну книгу про Петлюру. Дуже раджу працю проф. В. Іваниса. Це хороша книга. Ви її напевно не читали і про Симона Петлюри ви знаєте рівно стільки, скільки про нього знають і члени ансамблю. Різниця тільки та, що вони чули про нього дешеvu газетну лайку, а ви знаєте таку ж дешеvu газетну похвалу. А Симон Петлюра був націоналістом без лапок — він завжди бачив межу між окупантом і окупованим.

Але ці приклади (а їх же було безліч!) я навів, щоб показати, що на еміграції процвітає терор. Всі ці факти яскраво свідчать про це. Виникає питання: чи варто було людині розгублювати свою родину, тікати з рідної землі, щоб вирватись з одного терору і попасти в другий?..

Цікавий деталь: частина пікетувальників перед початком концерту поспішно здають свої гасла і бігом біжать у залю, щоб бува не пропустити початку виступу. У залі ж плещуть до безтями тим, кого тільки що пікетували, і плачуть, коли дівчата зі сцени вітають їх хлібом-сіллю, як своїх братів...

І ще один деталь: на одному з плакатів написано: «Краще згинуть в боротьбі, ніж жити під окупантом» (чи в неволі, точно не пригадую, але зміст такий). Очевидно, це гасло було виписане не для канадців, а для тих, що живуть під окупантом. Порада недвозначна: не жий під окупантом, а борись, знаючи напевно, що згинеш у цій боротьбі. Між іншим, гасло, на мою скромну думку, цілком правильне. Але... є одне «але»: для артистів ансамблю є одна можливість — згинуть в боротьбі, іншого виходу нема. Але той, що це гасло носить вибрав собі інший варіант: безпечний і навіть приємний — утік у Канаду, одпас собі черевце, став «патріотом» і повчає заляканих, зголоджених і струджених (Так, так, струджених бож сім концертів на тиждень плюс переїзди!) як то треба вмирати. А може б так ви, ласкавий пане, повернулись в Україну, виписали такий плакат і пройшлися з ним по Хрещатику? Тоді я вас звав би не циніком, а революціонером. Хто зна, може б тоді хтось із цього ансамблю й пристав би до вас...

Таку раду я давати можу, бо в свій час я вже щось подібне робив. І за те відсидів у тюрмі і копав Біломорсько-Балтійський канал. Я не вчив інших, як умирати, а йшов на смерть сам. І був певен, що умру. А коли я сьогодні ще живий, то це випадок, бо не всі 100% гинуть, а тільки 80 - 90%. Мені просто випадково пощастило.

Пікетувальники можуть образитись на мене і навіть запевняти, що я тільки хвалюсь, а на певну смерть у боротьбі з окупантом ніколи не йшов. Легше на поворотах, хлопці! Запитайте творця вашої організації — Олексу Михайловича Калинника — він вам підтвердить, що я разом з ним і з іншими вибрав був не «кусочок білого хліба і кілограм масла», і не шлях до сталінських орденів, а смерть. І з нашої організації тільки нас двоє і лишилось між живими. Йому ви вірити зобов'язані, бо він же ваш творець і вождь, а мені — лютий ворог, бо я кажу, що суть націоналізму

в любові до свого народу, а він запевняє, що в ненависті.

Зрештою, у США є ще двоє людей, що це знають. Тому я ще раз прошу не нагадувати мені про дату смерті Симона Петлюри — я її знаю. І не вчіть інших, як треба вмирати в Україні, якщо самі благоденствуете в Канаді.

КІЛЬКА ЦІКАВИХ НЕСПОДІВАНОК

Хочу подати кілька цікавіших випадків, які яскраво свідчать про взаємини еміграції й поневоленого народу. Вони же свідчать і про взаємопроникання еміграції й поневоленого народу, явища порівняно нового й дуже важливого. На еміграції діють дві сили: політично-бюрократична і сам народ, його сказати б низи, маса. Перша сила — дуже настирлива, яка діє за певним шаблоном: у неї все наперед вирішене, все наперед зрозуміле, жодного сумніву нема, а в деяких політичних середовищах просто навіть відкидається й саму думку про можливість дискусії.

Правда, треба признати, що більша частина нашої преси, всупереч настановам і «дозволам» деяких політичних середовищ, цю дискусію таки розпочала. До таких часописів треба зарахувати перш за все православний тижневик «Український Голос» (Вінніпег) та католицькі тижневики «Українські Вісті» (Едмонтон) і «Наша Мета» (Торонто). До речі, в останньому було видруковано дві статті Романа Рахманного, які варті уваги вдумливого читача. Дуже розумно, хоч і з меншою виразністю, виступив у цій справі й вінніпезький «Новий Шлях», фактично обороняючи позиції «Українського Голосу» в цьому питанні. Правильну позицію, хоч і без належної в таких випадках чіткості й точності думки заняли також американські українські щоденники «Свобода» і «Америка» (католики).

Дуже прикро, що наші найвищі надрядні установи (КУК у Канаді і УККА у США) не домовились наперед і не дали відповідної настанови, як ми маємо ставитися до таких подій, як приїзд мистецьких колективів з України. Це питання давно вирішене в поляків чи мадярів і вони були дуже здивовані пікетуванням ансамблю поруч з масовим відвідуванням концертів того ж ансамблю. Це свідчить про брак відваги у деяких наших політично-громадських керівників і намагання уникнути відповідальності. В результаті маємо факт, що керівники не ведуть народ, а плентаються за ним у хвості. Це питання, над яким варто б задуматись і поставити його на обговорення в пресі і на відповідних нарадах.

Широкі кола еміграції, «еміграційний народ», діють на власну руку, часто здобуваючи навіть певні успіхи. Цікава пригода відбулася на обіді в честь артистів ансамблю, який давав ТОУК (українська канадська організація, яка стовідсотково стоїть під контролею комуністів і займає проокупантські позиції) у Монреалі. Як видно, монреальський ТОУК не є дуже сильний організаційно, тому чималу кількість квитків на той обід, — між іншим, дорогих — по 5 дол., — зуміли

закупити українці з національного табору. По обіді, студентська молодь почала співати. Почали з «Ой там за Дунаєм», але ця пісня їм «не пішла». Затягнули «Розпрягайте, хлопці, коні». «Пішла». Тоді цей же гурт нашої молоді вирішив скористати зі свого становища рівноправних учасників обіду (квитки ж купили!) і «потішити» господарів залі українським національним гимном: «Ще не вмерла Україна» пролунала в комуністичній залі на комуністичному обіді!

На моє запитання до учасника цієї події, як же реагували місцеві комуністи, представники амбасади СРСР і артисти на наш гимн, я почув: «Ніяк. Всі вдавали, що нічого не трапилось...»

Тут до речі буде пригадати, що дехто з артистів проговорився нашим читачам, що їх ще в Москві попереджували, щоб вони в Канаді і в США «сторонились петлюрівців та інших націоналістів», але місцеві комуністи таки не спромоглись ізолювати артистів від емігрантів.

Цей факт викликав обережність комуністів у Торонті. У неділю 27 травня на фермі ТОУК у Палермо (під Торонтом) артистів ансамблю вгощали обідом. Перед тим був мітинг перед пам'ятником Т. Шевченка, на обіді роздавали якісь нагороди, прислані з Москви чи з Києва, були промови. На фермі було чимало наших людей (кажуть, коло ста осіб), які поставили свої авта на православній фермі «Київ» (поруч з Палермо) і пішли на комуністичну ферму. Та жодному з них не вдалося потрапити на обід! Відмову мотивували тим, що «в нас тут дуже мала зала й нема місця. Мусимо збудувати більшу залю, тоді продаватимемо квитки всім...»

По концерті в п'ятницю «націоналістична» молодь, переважно студенти, як артисти сідали в автобус, проспівали їм «Многая літа». Спів не вдавсь, але цікавий сам факт. Зате краще вийшло в суботу. Добра сотня молоді й старшого громадянства заповнила приймальний pokій готелю Принц Джордж ще до того, поки до нього підійшли автобуси з артистами. Я й колишній хормайстер Київської опери, диригент Юрій Голівко, з дружиною, що знає П. Вірського ще з праці в опері, «перечепили» його й почали розмову. В цей час нас оточив чималий гурт молоді (переважно студенти й одумівці), який раптом почав співати П. Вірському «Многії літа». Хоч це не був київський напів, але проспівали їх дуже добре. П. Вірський був справді зворушений увагою, вдячністю й любов'ю своїх глядачів. Та тут трапився непередбачений випадок. Готелевий детектив, помітивши хвилювання П. Вірського, розлючений підскочив до мене (я стояв поруч з ним) і розгнівано запитав, чи я мешкаю в готелі. Я, звичайно, відповів, що ні. Тоді він запропонував мені з усім «моїм товариством», негайно залишити готель, бо «я зараз же викличу поліцію і поскаржусь, що ви порушуєте громадський спокій у готелі і робите неприємності нашим мешканцям». Бачачи, що я не дуже то реаую, від мене підбіг до п. Головка та його дружини, які стояли з другого боку П. Вірського, і почав кричати на них. Довелося йому вияснювати, що «Многії літа» —

вивав доброї волі й пошани, а не зневаги, і що ми організаторами цього співу не були, а це вийшло стихійно. Тоді детектив вибачився й відійшов. Так закінчився цей конфлікт, що загрожував навіть клопотами в поліції...

Цікавий випадок, що свідчить про людяне ставлення емігрантів до артистів з Києва, відбувся в п'ятницю увечері. Одумівець П. Родак пропонує підвезти мене, В. Ревуцького й д-ра Б. Запутовича з дружиною до готелю, щоб зустрітися з артистами. В авті наречена п. Родака, Валя Літвінова, каже:

— Пане Волиняк, маю неприємність. Якесь жінка прийняла мене за танцюристку, кинула мені в руки пару панчіх, і поки я оглянулась, то вона вже втекла. Де ж я ці панчохи тепер діну?

— Не журись, Валю, ми їх десь там «пристроїмо».

В готелі мені пощастило бути кілька хвилин самому з одною артисткою. Бачачи, що нікого нема, я звертаюсь до Валі, що стоїть за кілька кроків:

— Валюсю, ще маєш ті панчохи? То давай їх сюди.

Дівчина підходить до нас і кладе панчохи артистці на коліна. Та злякано замахала руками:

— Що ви, що ви! Ні, вони мені не треба, я їх не беру! Я маю все, мені нічого не треба.

— Та не гарячіться так! Поперше, не смієте ображати Валю, бо вона моя колишня учениця; подруге, не смієте її ображати, бо вона за місяць виходить заміж; по-третє, це панчохи не її, а отак і отак сталося...

— О, то це її час тепер, — прояснюється злякана артистка. — Якщо така справа, то я вже цей подарунок мушу взяти...

Цей факт свідчить про «демократію» й «волю людини» в СРСР. Одночасно це й попередження емігрантам: поведіться з нашими людьми з України дуже обережно й делікатно, бо можете їм дуже пошкодити. Дехто дуже вірить у «зміни» в СРСР. Не будьмо легковажними. Коли декому з керівників і дозволяється більша воля, то це робиться пляново, обдумано. Думаю, що їм навіть наказується поводитись вільно, щоб переконати декого, що в СРСР уже справжня воля. Але багато чого з того, що дозволено керівникам, рішуче заборонено звичайним артистам. Цього не сміємо забувати.

Між іншим, між артистами було кілька наглядців, які вдавали то артистів, то музик. Вони навіть провокували розмови, були в декого в хатах, приймали наших людей у себе в кімнатах, сиділи з ними до ранку. На жаль, наші люди приймали їх за артистів і тишились, що «вони вільно розмовляють і відважно поведуться». Директор і мистецький керівник ансамблю — Павло Вірський, — член партії з 1946 р., але політичний керівник ансамблю — Затяган, який відповідав за все і накази якого, очевидно, вирішували все. Я на розмови з ними цього разу часу не витрачав — вони мені допекли ще пару років тому, як приїздив балет Київської опери (див. «Нові Дні», чч. 117 і 118). Я був щасливий, що вони за мною цього разу не ганялись по всьому готелі.

НОВІ ДНІ. ЧЕРВЕНЬ, 1962

Не раз було шкода наших людей, як вони розмовляли саме з ними, вірячи, що бачать звичайних людей з України, а не тих, що виконують спеціальне завдання. В п'ятницю по концерті така одна «артистка» зібрала в готелі цілий гурт наївних політиків і «політикувала» з ними на всю свою «розвідувальну потужність». Маючи намір попередити наших людей, я підійшов до неї, дав їй «Нові Дні» за травень і не дуже то приязно обізвався. Вона зупинила свій погляд на фоті п. Діфенбейкера, під яким нема підпису. «Це наш прем'єр», — кажу я. А один з учасників розмови з нею «помагає» мені: «Той самий, що хоче вивольнити нам Україну». «Ну, — думаю, — не розуміють люди». І пішов. Та не встиг я відійти, як вона, щоб викликати довіру своїх наївних співрозмовників, «дуже захвилювалась»: «Заберіть цей журнал! Як там про таке пишуть, то я його не хочу і в руках тримати!» Ця «чарівна балерина» вистояла з нашими людьми цілими годинами в готелі й під Мейпел Ліф Гарден, мотивуючи тим, що вона «сьогодні не занята на сцені», і, як мені розповідали, водила наївних за носа й на фармі в Палермо.

Їх завдання не так обережати артистів чи вечерних, які виїждять за кордон, від «пагубного» впливу націоналістів, як зібрати відомості про еміграцію, вивчати її та її силу й розум. Хочу навести приклад завдань усяких гідів, перекладачок тощо. Одна моя товаришка по інституту в Києві, жидівка, в 1932 році підробляла собі працею в Інтуристі. Вона знала польську мову і одного разу їй було доручено супроводити польського дипломата, який оглядав Київ. На Бесарабці вона побачила жінку-селянку, зморену і виголоджену, босу й обдерту, яка сіла під якимсь лотком і годувала грудьми таку ж зголоджену, як і вона, дитину. Виконуючи інструкції Інтуриста, тобто ДПУ, моя товаришка почала щебетати до поляка, швидко взяла його під руку й намагалась показати йому «щось цікаве» в іншому місці, одночасно тягнучи його далі від жінки.

Він посміхнувся й промовив до неї:

— Панно Гіто, ви даремно хвилюєтесь — запевняю вас, що я цю жінку побачив багато ранише, ніж ви, і навмисне підійшов сюди, щоб переконатись, чи ви вправна й чесна провідниця. Отже: я тієї жінки не бачив. Я не маю наміру забирати кусок хліба, який ви заробляєте в Інтуристі.

Я не вірю, що наші люди могли щось їм розказати таке, що могло б нам дуже пошкодити. Мабуть, ні. Але подаю ці приклади, щоб дехто зрозумів, що часом уважним слуханням можна більше прислужитись визвольній справі, як не дуже то обдуманю «агітацією». Не треба ніколи видавати, що ви розумієте кого бачите перед собою, але ляпання язиком ніколи до добра не приводить. Було дуже боляче дивитись на прихильне ставлення до людей зі спеціальними завданнями і чути вигуки на залякану артистку:

— Ти служиш Хрущову! Ти не українка, а московська наймичка!

А таке я чув своїми вухами.

І в цій ділянці відчувався брак єдиного ке-

рівництва, брак вказівок проводів наших політичних партій і громадсько-політичних надрядних установ. Культурний обмін — доконаний факт. Хто ж підготує еміграцію до належної зустрічі і розмов з людьми з України? У Канаді вже перебували десятки різних груп з України: інженери, господарники, лікарі, артисти і т. д. Наші люди з ними зустрічаються масово. Чи була користь від цих зустрічей, сказати важко. Але шкода була напевно. Бо навіть невикористання нагоди в наших інтересах я вважаю великою шкодою.

Солістка Валерія Котляр.

Які ж загальні висновки можна зробити з написаного? Може й ніяких. Я подав цілий ряд фактів і свої погляди. Я далекий від думки, що мої погляди єдиноправильні. Ні, я можу помилятися, як може помилятися кожен. Та я вважаю, що над цим ми мусимо подумати всі, підходити до справи спокійно, не квапитись з висновками, але й не відкладати думання й обговорення. Життя нас знову випередило: київські артисти застали нас, у Торонті бодай, цілком не підготованими до контакту з живою Україною. Ми повелись часто не тактовно, часто грубо, часом перелякано. Подам ще один обурливий факт. Артисти вже в автобусах. Підходить один еміграційний «патріот» зі своєю «мисиз» до вікна автобуса, пильно дивиться на дівчину і з сарказмом говорить:

— Ей ти, чого це ти так постаріла? Від щасливого життя? А подивися но в дзеркало!

Дівчина червоніє, відвертається. Люди, що стояли поруч з «патріотом», звертаються до нього з докорами, що він і невихований, і зловбий, і провокує безневинних людей. На дівчину, яка докоряє «патріотів», накидається «мисиз» за те, що вона не дає їй чоловікові «вільно висловити» свої погляди...

Від цього всього треба не плакати, а вити. Це переходить межі людської уяви. Хтось же то винен у тому, чи отак собі люди безпричинно показались? Ні, я вважаю, що хтось винен. Безпричинно нічого не буває. Цих винних треба шукати, треба якось на них вплинути, щоб вони не скеровували людей на ненависть.

Можна ствердити, що й артисти не завжди

поводились ідеально. Коли про агіттивів балету Київської опери я був написав, що вони «зразкові джентельмени і джентельменки», то цю фразу мусів би сказати, що так завжди не було: були й негарні винятки. Та я роблю знижку артистам, бо їх же таки провокували.

Який склад ансамблю? Більше половини українців, а решта різні люди, головню росіяни, які народилися й вирости в Україні. Мову знають, як правило, погано. Є підстави сподіватись, що це поступово направиться, бо при ансамблі має бути створена студія, отже буде звернено увагу на культурний рівень взагалі, в тім числі й на мову. Я в це вірю.

Загальна культура частини артистів теж не є на високому рівні. Артист не має права рівнятися до особи, яка підійшла до нього з вулиці. Від нього треба вимагати більше. Найкраще, що він може зробити в таких випадках, то це відвернутись до такого свого «почитальника» спиною. Величезна більшість еміграції завжди стане по його боці. Навіть ті, які проти ансамблю, то й ті стануть по його боці, бо хамство нікому не подобається. Га дуже неприємно чути, якщо солістка (це, звичайно, не про Валерію Котляр!) розмовляє ось такою мовою: «Подивіться на нас: якби ми не були щасливіє, то ми не були б такі життєрадістні... Ми з українцями ілі галушкі в Монреалі» і т. д. (Іла вона, звичайно, не «галушкі», а вареники!). Мені скажуть: та вона ж росіянка! Байдуже, але вона артистка Державного Українського Ансамблю, народилась і виростила на українській землі і їй українську мову знати обов'язково. Але відкиньмо мову, звернімо увагу на зміст. Хіба це не те саме, що було й з нашого боку? Хіба це не найнижчого гатунку агітка «про щасливе й радісне життя», яку ми пригадуємо ще зі сталінських часів? І хіба це її діло агітувати нас ще й у Канаді? Все таки вона приїхала танцювати, а не агітувати.

Найбільшою помилкою еміграції я вважаю пікетування. Ніякі вимовки («Ми ж пікетували не артистів!») тут не допоможуть. Непогано складені летючки до артистів ще с'як-так можна толерувати. Але їх треба було давати їм у руки і просити їх узяти й прочитати. Так робиться в Канаді. Це норма доброї поведінки. Запихати ж їм їх у валізи, в кишені, в кімнати і т. д. не личить.

Щодо мене, то я вважаю, що гарне людяне живе слово, найменший подаруночок, який треба вміти дати, щоб і не образити, і не наразити людину на небезпеку, — зроблять в тисячі разів більше, ніж найідеальніші летючки. Летючки і всяке інше подібне роблять не так користь справі, як розголос організації, яка це робить. Українська ж загальна справа мусить бути важливіша від реклами для організації. Між іншим, деякі артисти висловились дуже точно:

— Через оте пікетування та всякі провокації нам не можна поговорити й з порядними людьми.

Над цими словами варто задуматись. Розмовляти з людьми їм справді хотілось.

Хто був у залі? Звичайно, українці залі не наповнили — були всякі люди. Але вражала відсутність жидів, яких на Гуракових імпрезах

завжди дуже багато. Жиди були дуже, дуже рідко. Майже повна відсутність росіян: за три концерти я лише раз почув російську мову, хоч на інших Гурокових імпрезах у цій же залі, російська мова чулася на кожному кроці. Українців було цього разу дуже багато. Часом здавалося, що їх було в залі більше половини.

В. МОВЧАН

член-коресподент Академії наук УРСР,
доктор біологічних наук

КУДИ Й ЧОГО МАНДРУЮТЬ РИБИ

Одні риби люблять спокійні, мілкі, добре прогріті озера чи ставки; другі віддають перевагу студеним гірським потокам; треті пристосувались до життя на величезних океанських глибинах. Вони населяють як полярні, так і тропічні води, живуть і за низьких температур, близьких до замерзання, і за дуже високих, що досягають п'ятдесяти градусів тепла.

У тихих замкнених водоймах трапляються риби з плоским, стисненим з боків тілом. Це сазани, карасі, лящі, які плавають повільно й нездатні переборювати сильну течію. Деякі придбали стрічкоподібне тіло, на вигини якого діє течія (личинки вугря), або скидаються на кулю, скажімо — риба-іжак у тропіках. А такі добрі плавці, як скумбрія, кефаль та інші, схожі на торпеду.

Подібно до перелітних птахів, багато риб здійснюють мандрівки на великі відстані, іноді за тисячі кілометрів від місць свого народження. Такі мандрівки називаються міграціями.

В одному випадку жителі морів і рік ідуть за поживою, в другому — щоб відкласти ікру, нереститися. Нерестові міграції різноманітні й найцікавіші.

Осетер, севрюга, білуга, стерлядь, лососеві відкладають ікру на кам'янисте тверде дно ріки, інші — тільки на водяну рослинність. Якщо у водоймі немає властивих, для цього виду риб умов, то нерест не відбувається.

Представниця осетрових білуга — найбільша риба, що трапляється в прісних водах, — досягає іноді ваги до тонни і кількох метрів завдовжки. Проживає вона в морі, а відкладати ікру йде вгору великими ріками, шукаючи глибокі місця з кам'янистим дном. Нельма мігрує за три тисячі кілометрів з Північного Льодовитого океану по річках.

Рибець належить до родини коропових. Це теж прохідна риба. В Бозі він нереститься на галечному ґрунті, де швидка течія. Щоб створити сприятливі умови, досвідчені рибалки встеляють дно галькою. Плідники рибця йдучи вгору проти течії, наштукуються на такі штучні нерестовища, скупчуються на галечних пасмах і відкладають ікру.

Цікаво мігрує благородний лосось, якого на півночі називають сьомгою. Ця риба заходить з моря в річку задовго до початку нересту, який відбувається в різних місцях у різний час. Поки у самиць дозрівала ікра, самець набирає "шлюбного" вигляду: на його боках і на зябрових покритках з'являються червоні плями, шкіра стає жорсткою, верхні щелепи видовжуються, а на нижніх утворюється загнутий вгору нарост. Лососі табунами підіймаються у верхів'я річок за тисячі кілометрів. Нерестяться вони на швидкій течії, на перекатах з чистою прозорою водою за температури плюс три-

Ми нарobili в Торонті цілу купу помилок. Ансамбль має ще виступати в п'ятьох канадських містах: у Вінніпезі, Саскатуні, Келгарах, Едмонтоні та Ванкувері. Якщо мої завваги й міркування допоможуть хоч частково уникнути повторення цих помилок, то я вважаю, що я досягнув своєї мети.

п'ять градусів, зариваючи ікру в гнізда з гальки. Виснажені й змарнілі лососі, що уникли переслідування рибалок, скочуються в море,

Енергія, яку витрачають прохідні риби для того, щоб досягти нерестовища, дуже велика. І зміни, що відбуваються в їхньому організмі під час міграції — разючі. Часто після нересту риба не може вже знову пристосуватися до морського життя й гине.

Найдовші мандрівки роблять вугрі. У дорослому віці ці змісподібні риби водяться у річках і озерах Європи, зокрема — в басейні Балтійського моря, у нас на Поліссі. Завдяки особливій будові своїх зябрових покриток, вугор може тривалий час обходитись без води, перепозати вночі по росній траві з однієї водойми в другу за кілька кілометрів.

Життя вугрів починається в гирлі ріки, куди вони заходять у вигляді напівпрозорих личинок. Великі табуни рибок підіймаються вгору, поступово темніють, посилено харчуються. За вісімнадцять, іноді двадцять років життя в прісній воді вони виростають до півтора метра завдовжки і повертаються в море, мандрують через океан, долаючи вісім тисяч кілометрів. Закінчується міграція в районі Саргасового моря. Вугрі нерестяться на глибині тисячі метрів і гинуть. З ікринок, які спливають на поверхню, виводяться оті прозорі плоскі личинки, які протягом трьох років за океанською течією досягають берегів Європи й скупчуються в гирлах рік.

Після нересту в ріці Курі мігрує за здобиччю до східного узбережжя Каспію севрюга.

Іноді хижаки йдуть за тією рибою, якою вони харчуються. Так, наприклад, коли оселедець переміщується з глибин моря до берегів, за ним слідом поспішає оселедецева акула.

Хамса, як правило, нагулюється в Озівському морі, а на зимівлю перебирається через Керченську протоку в Чорне море. Чорноморська скумбрія розмножується в Мармуровому морі, а харчуватись приходить у Чорне.

Мігрують не тільки морські чи типово прохідні риби, але й прісноводні. Коропи весною й на початку літа підіймаються вгору по ріці, а взимку та восени спускаються вниз.

Греблі, споруджені на Волзі, Дніпрі та інших ріках, перетинають течію. Але вчені опрацьовують проекти великих нерестовищ для цінних видів риб у нижньому б'єфі. Створюються спеціальні рибзаводи, де можна буде розводити молодь осетра. Селекційна племінна робота спрямована на виведення таких форм осетрових, які б нерестились у слабопроточних водоймах. Одночасно в пониззях рік споруджуються спеціальні нерестово-вирослі господарства, в яких вирощується молодь прісноводних видів риб для заселення природних водойм.

Лабораторія Іхтіології Київського університету зарибне середню течію Дніпра донським осетром, гібридує осетра із стерляддю та стерлядь з осетром. Ці гібриди ростуть у прісній воді дуже добре.

("Україна", ч. 3, 1962).

Лестер Б. ПІРСОН, лідер лібералів

МИР І СВОБОДА

18 червня цього року всі канадці підуть до виборчих приміщень віддати свої голоси.

З минулого досвіду знаємо, що 80% усіх канадців скористає зі своїх виборчих прав, щоб вибрати наступний уряд.

Цей демократичний бій голосами — не кулями — свідчить про найвищу зрілість і свободу нашої демократії. За нею всі слідкують в інших частинах світу з різними зацікавленнями, цинізмом, а то й заздрістю.

Сьогодні ведеться світова боротьба між християнською мораллю і атеїстичним матеріалізмом, між свободою і невільництвом. Ця боротьба — на життя і смерть — двох систем соціального ладу і двох концепцій вартостей стає найбільшим викликом усіх часів, коли взяти під увагу пробудження мільйонів мас Азії й Африки, які стоять перед проблемою вибору одного з цих двох шляхів.

Якщо канадці не знали на що вони голосують, або зовсім не голосували, тоді в очах світу вони відкинули б свою свободу. Якщо вони чесно голосують у намаганні розв'язати певні проблеми, тоді демократія ще раз доказує свою силу.

Деякі відверто признаються, що вони не вірять у те, що народ сам хоче кермувати своїми справами, що навіть при системі вільних виборів народ поступово віддає

свої обов'язки і відповідальність під цілковите керівництво уряду. Я особисто в це не вірю.

Інші ж вважають, що пропаганда й інші засоби натиску у модерному суспільстві перетворюють голосування на звичайне посміховище. Вони твердять, що громадянство вже не вмє розрізнати окремих проблем і питань і воно стоїть на ласці різних демагогів і гасел. Я сам не вірю, щоб навіть найголосніші вигуки найкращих політиків могли притупити здоровий глузд народу. Суд народу опирається на глибокій мудрості. Народ порівнює обіцянки з проробленою працею політичних партій.

Наша демократія має ту сильну сторону, що вона дає нагоду всім політичним партіям представити на оцінку громадянства свою власну програму та виконані завдання.

Що більше, щоб дати практичну можливість для такого представлення, лідер лояльної опозиції дістає платню від Корони за свою роль конструктивної критики уряду та свої пропозиції іншої політики з метою створення ним уряду.

Чи можна дати яскравіший образ різниці поміж нашою концепцією демократичної і парламентарної свободи і деспотизмом комуністичної системи?

Комуністичні диктатори не терплять вільної критики у своїх сферах панування. Вони все воюлися і обурювалися на наслідки осуду їхніх безпощадних акцій, які вони чинили на міжнародньому сумлінні та міжнародній добрій волі.

Представники Канади в Об'єднаних Націях ніколи не страхалися осуджувати більшовицький імперіалізм.

Починаючи з моїх перших промов на світовому форумі, я постійно осуджував невільничу систему більшовицької імперії, яка загарбала понад 179,000 квадратних миль території і нещадно винищила свободу народів і одиниць.

Вже у моїй першій промові в парламенті я почав проповідувати потребу колективної акції на відбій комуністичної імперіалістичної агресії.

Але навіть найсильніші промови проти цієї загрози нашої свободи не можуть багато вдіяти. Колективні дії, як заснування НАТО та спільна військова акція на здержання комуністичного нападу в Кореї, дали реальну вартість словам. Та чи комунізм загрожує нам тільки мілітарно? Канада мусить зайняти позитивне становище до економічної й політичної співпраці поміж вільними націями та мусить скріпити нашу власну соціальну й економічну систему. Ці справи займають дуже важливе місце в комплексі холодної війни.

Я, як і інші канадські представники, які заступали спільну акцію осуду тиранії та ініціативу колективної дії звільнення, став ціллю обстрілу комуністичної злоти. Вони заборонили мою книжку "Демократія у світовій політиці", а при виборі мене на Генерального секретаря Об'єднаних Націй Радянський Союз двічі наклав своє вето: у 1946 і 1953 рр. Їхня преса і їхні промовці очорнюють мене, бо комуністичні диктатори не можуть знести критики. Їхнє вміння перекручувати думки та спотворювати правду не обдурять вільних народів. Право чесної критики схвалюють усі вільні люди і жаден тиск не спричиниться до занедбання цього права. З багатьма канадцами я все противився, під час війни і миру, агресорам, які бажали б позбавити нас цієї й інших свобод.

З іншими канадцами я все буду чинити опір кож-

ному агресорові, якою б ціною це не було, якщо буде потрібно затримати нашу свободу.

Мир без свободи — це посміховище. Коли якась країна втрачає свободу, це загрожує мирові у кожній країні. Кайдани, які закували людей у неволю, одного дня розіб'ються; кайдани нового і небезпечного імперіалізму комуністичної тиранії. Ці небезпечні сили ми

мусимо затримати і знищити; але це ми мусимо досягнути без знищення світу у цьому процесі.

Для нас не досить затримати тільки нашу свободу. Ми мусимо її використовувати для сили і поступу демократії. Один спосіб показати цю силу — поважно і мудро користати з нашого права голосування.

М. КОВШУН

ЩЕРБИНА НА ЛЕЗІ МЕЧА

Останнім часом, з нагоди Шевченкового року, в українській пресі часто згадується виступи відомого актора Йосипа Йосиповича Гірняка. У статтях висловлюється чимало признання і цілком заслужених щирих похвал. Кожний, кому доводилося хоч раз коли бачити актора Гірняка на сцені або чути його рецитації, знає, як він може просто і глибоко доносити до свідомости й почуття слухачів образи і ідеї великих майстрів слова. З рецитацією поеми «Кавказ» актор виступав і на концерті в дні відкриття пам'ятника

Шевченкові у Вінніпезі минулого року. Правда, мені особисто, на превеликий жаль, не пощастило чути рецитації «Кавказу» в мистецькому виконанні актора Гірняка. Але я декілька разів дуже уважно і з великим задоволенням прослухав цю деклямацію з запису на стрічку і, признаюсь, що в двох місцях мене дуже й дуже вразило, довго мене мучило, про що я і вважаю за потрібне поділитися своїми думками на сторінках журналу «Нові Дні». Отже перше, що звертає на себе увагу слухачів, трапилося на початку поеми

Українці!

У час виборів 18 червня ц. р. виберіть уряд Нової Демократичної Партії, який забезпечить:

1. У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ:

- △ Розвиток економіки країни,
- △ Забезпечення працею всіх — повну ліквідацію безробіття,
- △ Негайне введення в життя пляну охорони здоров'я — безкоштовне лікування, включно з очними та зубними недугами, безкоштовні ліки та медичні прилади,
- △ Негайне введення в життя пенсійного пляну, який забезпечить пенсію в розмірі не менше половини платні, яку працюючий одержував перед пенсією,
- △ Унормовані низькі ціни на всі товари,

- △ Безкоштовне навчання для всіх.

2. У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ:

- △ Нова Демократична Партія поборювала, поборює й поборюватиме всі прояви комунізму й фашизму,
- △ Підтримує боротьбу поневоленних народів за свою незалежність,
- △ Стоїть за роззброєння всіх країн світу, але за умовою міжнародної контролю роззброєння,
- △ Обстоює економічну допомогу недорозвиненим країнам світу.

Це можна буде зробити лише за умови створення уряду з Нової Демократичної Партії — інші партії цього не зроблять.

Голосуйте у своїх округах за кандидатів

НДПартії:

York Centre, Val Scott
York South, David Lewis
York Humber, C. H. Millard
York West, D. Middleton
York East, Sid Dunkley
York, Scarboro, Ed Phillips
York North, Stan Hall

Broadview, G. Gallagher
Danforth, Reid Scott
Davenport, William Sefton
Eglinton, David Gauthier
Greenwood, Andrew Brewin
High Park, Tom Wilson

Parkdale, Tom Campbell
Rosedale, Desmond Sparham
St. Paul's, Don Stevenson
Spadina, Robert Beardsley
Trinity, Tom Paton
Pell, Patrick Lawlor

**Metro Toronto
Ukrainian New Democratic Party Club**

«Кавказ», а саме в другій половині першої строфи:

*Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля,
І неситий не виоре
На дні моря поля.
Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.*

Так виглядає текст у перводруковій Шевченкової поеми у Ляйпцігському виданні за 1859 рік, так було і в повному виданні «Кобзаря» Доманицького (наскільки мені не зраджує пам'ять, бо під руками цього видання я не маю), в такому вигляді збережено текст у повному Вінніпезькому виданні в Канаді, з якого зроблено передрук у Європі в Золінгені видавництвом «Барвінок», на чотири томики малого формату, дуже бідно зовнішньо видано, на поганому папері, але цінне тим, що в ньому під кожною поезією, під кож-

ним твором подано дату і місце, де написано твір і де його вперше було надруковано.

У рецитації актора Гірняка слово «поля» замінено на «поле». Чому? Чи це недогляд актора, чи автоматичне наслідування текстів більшої видань, як у вільному світі, так і підрадянських, що самовільно роблять зміни в творчості Шевченка. Адже така зміна позбавляє твір стилістичних тонкощів і особливостей народної мови, яку так глибоко розумів поет і свідомо використовував у своїй поетичній творчості. Така зміна в слові знищує повну риму «воля - поля», поперше, а подруге, може, найголовніше, розбиває стилістично-мовну одиницю цієї строфи. Відомо, звісно, що перехідне дієслово - присудок вимагає від залежного слова форми знахідного відмінка, але коли цей присудок вживається з заперечною часткою НЕ, то залежне слово здебільшого прибирає форми родового відмінка, наприклад: виоре, засіє, скосить — поле, але не виоре, не засіє, не скосить — поля. Цієї особливості на-

В КОЖНІЙ ХАТІ, В КОЖНІЙ КУЛЬТУРНІЙ
РОДИНІ, В КОЖНІЙ БІБЛІОТЕЦІ, ШКОЛІ,
ІНСТИТУТІ

мусить бути книга:

Микола Плевако

**СТАТТІ, РОЗВІДКИ Й БІО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
МАТЕРІЯЛИ**

У цій книзі систематизовано твори майже всіх українських письменників, починаючи від І. Котляревського і кінчаючи 20-ми роками 20-го століття. Микола Плевако зібрав усе надбання української літератури — «все багатство, всю різноманітність тем у ній і силу та красу творчих засобів українських письменників».

Миколу Плевако знищили російські окупанти, його праці зібрав і впорядкував відомий літературознавець Г. Костюк, книгу видав старший брат Миколи Плевако — Петро Плевако.

Книга розкішно видана, на гарному папері, з ілюстраціями, у твердій оправі, має 808 сторінок друку.

Книги в продажу нема: частину тиражу видавець розіслав по чужих бібліотеках, а решту подарував Комітетові по будові храму св. Симона в Парижі (церква-пам'ятник Головному Отаманові Симонові Петлюрі) і її одержить той, хто внесе дві цеглинки на будову цього храму. Вартість 1 цеглинки — 15 дол.

Гроші слати на адресу: голови комітету:

P. Plewako, 38 Av. de L'Opera, Paris, 2-e, France

Ось як висловився про неї архієпископ Сильвестер (проф. С. Гаєвський):

«Ця книга є багатющим матеріалом і науково-методологічним і фактично-вказівним. Ціла доба освітлена в ній. Ніякий підручник, ні університетський виклад без неї тепер не в стані обійтись».

Книгу висилає в-во «Нові Дні» на розпорядження Комітету. В крайньому разі в-во «Нові Дні» прийме й гроші для пересилки Комітетові, але будемо вельми вдячні нашим читачам, якщо вони вишлють їх **безпосередньо в Париж** на подану вище адресу.

родної мови Шевченко й дотримав свідомо в побудові першої строфи поеми «Кавказ»: не виоре поля, не скус душі, не понесе слави. А тому вдаватися до зміни слова «поля» на «поле» немає, здається, найменших підстав, як це роблять різні видавництва.

Ще глибша щербина в рецитації актора Гірняка «Кавказу» відчувається в іншому місці, а саме:

*Храми, каплиці і ікони,
І ставники і мірри диМ,
І перед образом твоїМ
Неутомимі поклони
За кражу, за війну, за кров:
Щоб братню кров пролити просиМ,
А потім в дар Тобі приносиМ
З пожару вкрадений покров...*

Так виглядає цей уривок у перводруковій «Кавказу» згаданого вже видання. У рецитації актора Гірняка у двох передостанніх рядках дієслова у формі першої особи змінено на слова третьої особи: просЯТЬ, приносЯТЬ. Чим мотивується така зміна, не розумію. Поет свою гостру іронію, сарказму, спрямовану проти московської православної церкви у завойовницькій гнобительській політиці царату, підкреслює в наведеній цитаті двома рядами алітерації: сонорними звуками Р, що повторюються 15 разів, і

звуком М, що в кінці рядків повторюється чотири рази — дим, твоїм, просим, приносим. У дзвінкому вібруючому звукові Р відчуваються ніби змахи меча, що січе, рубає, креше лицемірство і лжу в руках правдборця з замкнутими устами, що так яскраво підкреслюється цим сонорним звуком «М». І взагалі, вся поема «Кавказ» у Шевченка побудована так, що найгостріші місця осуду всього зла московського царату передається формою від першої особи, що повторюється понад тридцять разів, як от: Отам-то Милостиві Ми, та й цькуємо, на те письменні ми, читаєм Божії глаголи, ми навчим і т. д. Отже й слова «просим», «приносим» з закінченнями першої особи є складовою органічною частиною в загальній системі образів і стилю Шевченкового «Кавказу». Зміна цього активного дзвінкого тягучого звука «М» на короткий глухий «ТЬ» відчутно притуплює гостроту іронії, яку так майстерно Шевченко умів виявляти у своїх полум'яних образах словах.

Коли в підрядянських багатьох виданнях припускають до фальшування, самовільних редакцій, викреслювання цілих творів, посвят, наприклад, П. Кулішові, то у вільному світі є всі можливості, щоб зберегти в найбільшій адекватності і чистоті всю неоціненчу спадщину великого поета і генія України Тараса Шевченка.

Танцюристи з України

Від редакції: Передруковуємо (трошки скорочено) рецензію Р. Паркера з нью-йоркського літературно-мистецького журналу "Сатердей Рев'ю" від 28 квітня 1962 р. На обкладинці цього видання вміщено фото артиста ансамблю Олексі Гомона, а в тексті карту України з XVI століття.

Це один з найкращих американських журналів, який досі не дуже то цікавився Україною.

Історія України — це історія національного себевиживу. Сторінки цієї історії — і ті, що кров'ю політи, і ті, що сонцем осяяні — палають народнім прагненням: вимогою до власної державности. Шотландський лікар УНРРА, з яким я вперше відвідав Україну, був найпопулярнішим чужинцем у Києві, бо його українські друзі казали йому: "Ви також походите з народу, що постійно боровся за свою національну особовість".

Українці мусіли впродовж століть історії змагатися навіть за право називатися українцями. Розділені під пануванням держав-конкурентів, вони були називані малопосами, ругенцями, галиціянами. У той же час, австрійці, почаяки й росіяни мали кожен свою власну зневажливу назву для українського селянина. Глибоко закодінене почуття образи, віковічні аспірації та непохитна прив'язаність до своїх національних особливостей — ось риси, що їх знайдете майже в усіх українців, де б вочч не проживали. Ятрилися рани їхньої зневаженої національної гордості, коли поганські ватаги Золотої Орди та інших загарбників заливали їхню країну, примушуючи їх християнських вождів шукати захисту в печерах-монастирях під Києвом, або й геть на півночі

над берегами верхньої Волги. Українці не забули зневаг, заподіяних їм турками, татарами, польськими землевласниками та російськими шовіністами. Коли ж 40 років тому німці окупували велику частину, а по 20 роках і цілу їхню країну, то наслідком цього знову ж було жажливе почуття кривди в українській душі, а також і фізична руйна.

Я думаю, що кожен з глядачів на виступі українських танцюристів Павла Вірського в Америці зуміє краще оцінити цей виступ тоді, коли його увага змалює собі цю історичну картину на синьому фоні, на якому стрибають і кружляють хлопці та дівчата.

Упродовж своєї 25-річної діяльності в українських танцювальних ансамблях Вірський завжди відкидав як чисто етнографічний, так і суворо хореографічний підхід до свого мистецтва. Сам він уважає своїм завданням змалювати портрет українського народу за допомогою танцю та показати поставу цього народу до життя, до свого минулого й майбутнього, до природи, до кохання. У цьому саме й причина, чому Вірський вимагає від своїх молодих артистів вищого ступеня емоційної експресії, аніж інші радянські хореографи в ділянці народнього танцю. У цій праці йому не абияк знадобився його ж особистий ґрунтовний вишкіл у класичному балеті. Його балетна кар'єра почалася 1928 року, коли він почав працювати в театрі опери та балету в своєму рідному місті Одесі. Він був першим солістом у багатьох радянських ансамблях, він же ставив "Лебедине озеро", "Раймонду", "Пірата", "Дон Кіхота" тощо. Тож у своїй праці над народнім танцем він зміг використати свій довгий досвід у радянському балеті, в якому проста й безпосередня передача почуття грає таку важливу роль.

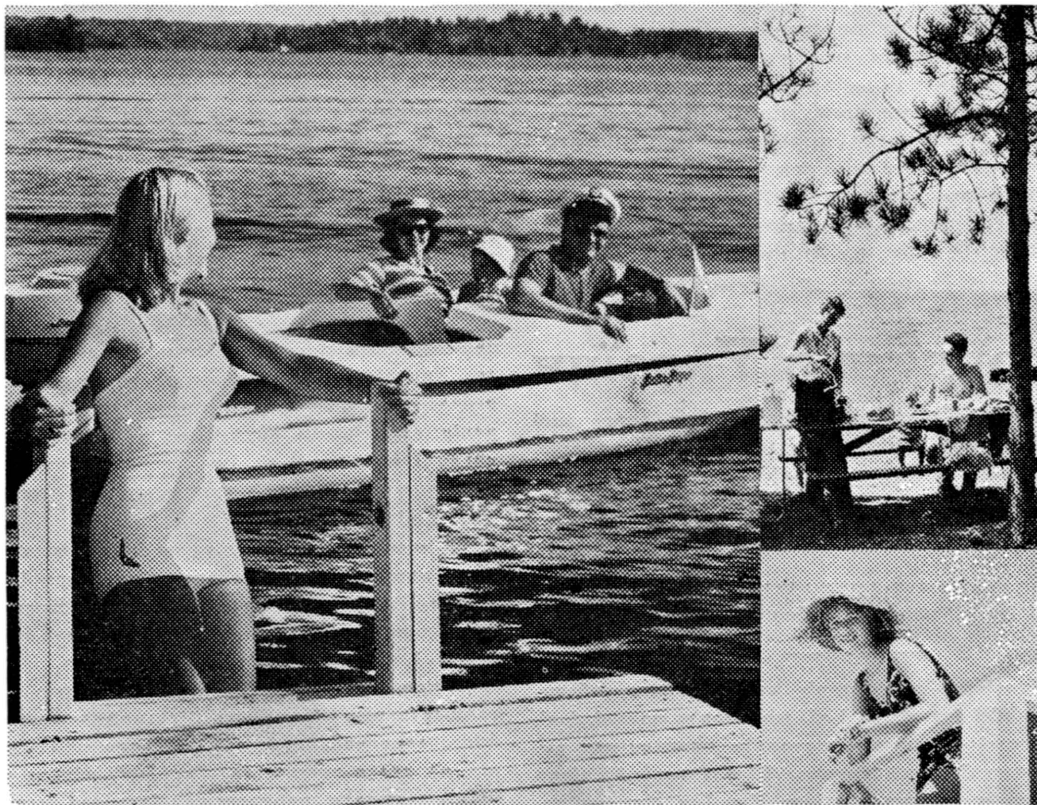
Проте це ні в якому разі не означає, що Вірський намагається "модернізувати" український народний та-

нець. Навпаки, його метода праці полягає в тому, щоб мандрувати по всій Україні вздовж і впоперек та шукати танцювальних ідіом, ато й цілих танків, які мають у собі зерно правди про український народ, а тоді вивести ці танці на сцену, тобто оформити їх драматично та зробити їх показними й цікавими. Український чоловічий танець "Повзунець", що його Павло Вірський побачив в одеській пристані у виконанні вантажних робітників, став для нього висловом характеристичної

української охоти позмагатися один з одним у фізичній силі, витривалості та винахідливості. Цей танець є змаганням: його виконують навприсідки, і танцюристи не вільно ні випростатися, ні припинити ритмічних рухів. Аж подолавши всіх противників, переможець може встати на повний ріст.

А з другого боку, інтерпретація та виконання Чудового танцю вишивальниць — це прецизна композиція, створена на основі хороводу, що його виконують жінки

Прямуйте на видовища, на озера, на розвагу прямуйте до **Онтаріо**

В Онтаріо знайдете всього потроху. Тихі ночі над озерами і у лісах... Веселі ночі у містах і містечках. Чудові дні, де б ви не перебували. Цього року... досліджуйте Онтаріо. Так. для приємності! Починайте вже тепер, висилаючи цей купон.

**ONTARIO DEPARTMENT OF TRAVELL
AND PUBLICITY**

Hon. Bryan L. Cathcart, Minister

Даром онтарійська
подорожня
література

**Ontario Travel, A789 Parliament Bldgs.,
Toronto, Ont.**

Прізвище

(друкувати латинкою)

Адреса

Пошта

Пров.

ПІЗНАЙТЕ ОНТАРІО КРАЩЕ

Mrs. H. Romanowsky 1576
415, 2nd St. N.E.
Minneapolis 13, Minn. U.S.A.

POSTAGE PAID AT TORONTO

ДОРОГІ ДРУЗІ З „НОВИХ ДНІВ“!

Я ЩИРО ВІРЮ, ЩО З ВАШОЮ ДОПОМОГОЮ
І СПІЛЬНОЮ ПРАЦЕЮ, ЯК ЦЕ БУЛО Й ДОСІ,
МИ ЗМОЖЕМО ОСЯГНУТИ **НАВІТЬ** БІЛЬШОГО ПОСТУПУ
І РОЗВИТКУ ДОБРОБУТУ В МАЙБУТНЬОМУ.

Джон Діфенбейкер

Людина для всієї Канади